

Notitie volume instrumenten veehouderij

(concept versie 2 maart 2011)

De Stuurgroep kabinetsvisie mest- en volumebeleid (KMV) heeft aangegeven dat er voor het realiseren van het streefbeeld in 2025 gedurende de transitieperiode volume instrumenten nodig blijven om de veehouderijsectoren binnen de steeds scherper wordende wettelijke milieunormen te kunnen laten produceren. De rechtvaardiging voor een volume instrument is:

- De krimpende milieugebruiksruimte in Nederland waarbij gefaseerd wordt toegewerkt naar gebruiks- en emissienormen die de kwaliteit van bodem, water en lucht van de biodiversiteit borgen. Hiervoor bestaan internationaal bindende doelen en afspraken. De afzetruimte voor dierlijke mest in Nederland neemt daardoor de komende jaren verder af. Naast extra veevoermaatregelen is een substantiële verwerkings- en exportcapaciteit voor varkensmest nodig om evenwicht op de mestmarkt te behouden en hoge mestafzetkosten en bijgevolg grote fraudedruk te voorkomen.
- De aangescherpte hygiëne eisen voor varkens- en rundveemest door Duitsland waardoor de export van deze mestsoorten de eerstkomende jaren sterk bemoeilijkt wordt.
- Het vervallen van de Europese stelsel van melkquotering per 2015.
- De groeipotentie in de drie grote veehouderijsectoren (melkvee, varkens, pluimvee). Ondanks de toenemende milieukosten blijft de internationale concurrentiekracht van deze sectoren onverminderd groot door een goed ontwikkeld vakman- en ondernemerschap, de kennisinfrastructuur en door een sterke en geconsolideerde agrofoodkolom (toeleverende en verwerkende industrie).
- Er bestaat in Nederland een toenemende weerstand in de samenleving tegen de wijze waarop landbouwhuisdieren worden gehouden. De massaliteit waarop dieren worden gehouden en de wens van de 'menselijke maat' heeft geleid tot een maatschappelijke discussie over de schaal van de veehouderijproductie in het dichtbevolkte Nederland (megastal discussie). Verder hebben de recente uitbraak van Q-koorts en de problemen met antibioticaresistentie (MRSA, ESBL) in de samenleving de vraag opgeroepen of de veehouderij geen gevaar vormt voor de volksgezondheid. Tegen deze achtergrond is het achterwege laten van een volume instrument door de overheid niet uit te leggen.

In deze notitie zijn vier opties van mogelijke volumeinstrumenten vanaf 2015 uitgewerkt. Per optie zijn eventueel varianten op hoofdlijnen weergegeven. In elke optie is gezocht naar stimulansen voor mestverwerking, waarmee invulling wordt gegeven aan de motie Koopmans/Snijders. Be- en -verwerking zal in 2025 de standaard zijn bij het valoriseren van dierlijke mest tot mestproducten die beter aansluiten bij de bemestingsbehoefte van gewassen bij de strenger wordende wettelijke gebruiksnormen. Hiervoor zijn nodig 1) een gegarandeerde aanvoer van dierlijke mest, 2) technieken waarmee mest binnen de wettelijke randvoorwaarden wordt omgezet in producten met waarde en 3) afzetmarkten voor verwerkte mestproducten in binnen- en buitenland. Het grootste knelpunt op dit moment is dat er nog nauwelijks sprake is van mestafzetketens als onderdeel van de agrofoodketens. De mestafzetmarkt is een aanbodgerichte dagmarkt met veel los opererende schakels. Substantiële initiatieven voor be- en verwerking van dierlijke mest komen moeizaam van de grond door freeridersgedrag van veehouders. Hierdoor kan een constante aanvoer van dierlijke mest niet gegarandeerd worden. Er is sprake van marktfalen en marktimperfectie, waarvoor vanuit de overheid voorwaardenscheppend beleid nodig is (vergelijkbaar met andere afvalstromen zoals gft). Het realiseren van verwerkingscapaciteit en afzetmarkten is primair de verantwoordelijkheid van het bedrijfsleven met een faciliterende rol voor de overheid.

Voor het terugdringen van het mineralengehalte in veevoer hebben LTO Nederland en Nevedi maatregelen aangekondigd met als doelstelling in 2011 en 2013 de mineralenproductie met in totaal 20 mln kg fosfaat terug te dringen. De overheid heeft hier een faciliterende rol.

Vragen:

- Zijn de opties helder uitgewerkt en wordt de weging van de voor- en nadelen ondersteund
- welke opties (en evt. varianten binnen de opties) moeten in detail worden uitgewerkt?

██████████

- _____

- ██████████

- ██████████

- Een regionale differentiatie van het percentage verplichte mestverwerking omdat de omvang van de mestoverschot- en ammoniakproblematiek regionaal verschillend is. Bijvoorbeeld: 75% van het bedrijfsoverschot voor bedrijven gelegen in compartiment Zuid, 50% in compartiment Oost en 15% in het compartiment 'overig'.

Bar Index	Relative Length (approximate)
1	100
2	85
3	15
4	95
5	80
6	100
7	90
8	95
9	98
10	99
11	90
12	85
13	95
14	90
15	85
16	95
17	100
18	95
19	15
20	85

Optie 2: Dierrechtenbank voor melkvee, varkens en pluimvee

11/11/2019

[REDACTED]
 [REDACTED]
 [REDACTED]

© 2006 The Authors

1	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
2	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
3	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
4	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
5	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
6	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
7	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
8	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
9	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
10	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
11	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
12	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
13	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
14	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
15	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
16	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
17	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
18	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
19	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
20	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	

[REDACTED]

[REDACTED]

- [REDACTED]
- [REDACTED]
- [REDACTED]
- [REDACTED]
- [REDACTED]
- [REDACTED]
- [REDACTED]
- [REDACTED]
- [REDACTED]
- [REDACTED]
- [REDACTED]

[REDACTED]

- [REDACTED]
- [REDACTED]
- [REDACTED]
- [REDACTED]
- [REDACTED]
- [REDACTED]
- [REDACTED]
- [REDACTED]

Mogelijke varianten (niet verder uitgewerkt):

- [REDACTED]
- [REDACTED]
- [REDACTED]
- [REDACTED]

Beoordeling criteria:

[REDACTED]

- [REDACTED]
- [REDACTED]
- [REDACTED]
- [REDACTED]

[REDACTED]

- [REDACTED]
- [REDACTED]
- [REDACTED]
- [REDACTED]
- [REDACTED]

[REDACTED]

- [REDACTED]
- [REDACTED]
- [REDACTED]
- [REDACTED]
- [REDACTED]

[REDACTED]

- [REDACTED]
- [REDACTED]
- [REDACTED]
- [REDACTED]
- [REDACTED]
- [REDACTED]

- [REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

[REDACTED]

- [REDACTED]
[REDACTED]

[REDACTED]

- [REDACTED]
[REDACTED]

[REDACTED]

- [REDACTED]
[REDACTED]

Optie 3: Stelsel van mestafzetovereenkomsten (oude MAO-stelsel)

The entire body of the document is obscured by a large black rectangular redaction box.

- [Redacted]
- [Redacted]
- [Redacted]
- [Redacted]
- [Redacted]
- [Redacted]

[Redacted]

- [Redacted]
- [Redacted]
- [Redacted]
- [Redacted]
- [Redacted]
- [Redacted]
- [Redacted]
- [Redacted]

Mogelijke variant (niet verder uitgewerkt):

- [Redacted]

Beoordeling criteria:

[Redacted]

- [Redacted]
- [Redacted]

[Redacted]

- [Redacted]

[Redacted]

- [Redacted]
- [Redacted]

[REDACTED]

- [REDACTED]
 - [REDACTED]
 - [REDACTED]
 - [REDACTED]
 - [REDACTED]
 - [REDACTED]
 - [REDACTED]
 - [REDACTED]
- [REDACTED]
 - [REDACTED]

[REDACTED]

- [REDACTED]
- [REDACTED]
 - [REDACTED]

[REDACTED]

- [REDACTED]
- [REDACTED]

[REDACTED]

- [REDACTED]
- [REDACTED]
 - [REDACTED]

Optie 4: Combi van dierrechten en grondgebondenheid

Kenmerken:

- sturing op de voorkant (productie), absoluut plafond dieraantallen
- vrije handelbaarheid van dierrechten
- koppeling met grond en grondgebondenheid

Omschrijving:

- Op de grond die een bedrijf in gebruik heeft en dat jaarlijks bij de Gecombineerde Opgave wordt opgegeven kan een mineralenproductie uit melkvee, varkens of pluimvee plaatsvinden dat overeenkomt met een gebruiksnorm van 170 kg N per hectare (of 250 kg N per hectare voor de derogatiebedrijven). Hiervoor zijn geen dierrechten nodig.
- Als een bedrijf meer mest produceert dan op de 'eigen' grond kan worden afgezet (en van het bedrijf moet worden afgevoerd), dient het bedrijf voor deze dieren dierrechten te hebben.
- Voor melkveebedrijven wordt op basis van een peilmoment in het verleden een productierecht vastgesteld:
 - aantal gehouden stuks melkvee inclusief jongvee op basis van metingen 2011, 2010 of 2009 (keuze veehouder);
 - aantal hectares eigen grond volgens de Gecombineerde Opgave;
 - per hectare eigen grond mag op basis van een simpele forfaitaire stikstofproductienorm per dier, een aantal melkkoeien inclusief jongvee gehouden worden dat overeenkomt met 170 kg N of 250 kg N voor derogatiebedrijven;
 - het deel van de melkkoeien waarvan de forfaitaire productie overeenkomt met de totale mestafzetruimte op de eigen grond (aantal hectares * 170 of 250 kg N) wordt grondgebonden gehouden;
 - voor de rest van de melkkoeien inclusief jongvee dat op het peilmoment aanwezig is, krijgt het bedrijf dierrechten melkvee. Deze dierrechten zijn dus niet aan grond gekoppeld;
 - voor de dierrechten melkvee gelden dezelfde voorwaarden als bij optie 1 (vrij handelbaar, 25% afroaming bij verplaatsing tenzij het bedrijfsoverschot wordt verwerkt).
- Bedrijfsontwikkeling in de melkveehouderij is mogelijk door vergroting areaal eigen grond of aankoop dierrechten melkvee.
- [REDACTED]
- [REDACTED]
- [REDACTED]
- [REDACTED]
- [REDACTED]
- [REDACTED]

Voordelen:

1. sturing op de omvang van de niet-grondgebonden producerende veehouderij mogelijk;
2. sturing op ammoniakdoelen mogelijk (generiek, gebiedsgericht Natura 2000/PAS);
3. melkveebedrijven die grondgebonden zijn, krijgen niet te maken met dierrechten.
4. intensieve melkveebedrijven en varkens- en pluimveebedrijven worden op dezelfde wijze behandeld;
5. gerichte stimulans voor mestverwerking en afzet mest buiten de NL landbouw voor bedrijven met een mestoverschot (invulling motie Snijders/Koopmans);
6. redelijke kans op draagvlak bij bedrijfsleven en politiek.

Nadelen:

1. de totale omvang van de veehouderij kan toenemen door het vergroten van het areaal eigen grond. Dit risico is het grootst in de melkveehouderij. Dit kan ondervangen worden door een andere invulling van de grondgebondenheid (zie mogelijke varianten).
2. risico's op constructies met grond, vooral bij varkens- en pluimveebedrijven (zie ervaringen in de jaren negentig met constructies in Zeeland);
3. handhaven dierrechten maakt geen onderdeel uit van 10-puntenplan coalitie
4. stijging grondprijzen.

Mogelijke varianten (niet verder uitgewerkt):

- Dierrechten melkvee niet vrij verhandelbaar maken om verdere intensivering van melkveebedrijven te voorkomen, te voorkomen dat dierrechten melkvee een economische waarde krijgen en ter versterking van het grondgebonden karakter van de melkveehouderij. Bedrijfsontwikkeling is mogelijk door uitbreiding van het areaal eigen grond.
- Grondgebonden productie alleen mogelijk maken voor melkvee. Voor varkens- en pluimveebedrijven het huidige dierrechtenstelsel handhaven omdat grondgebonden productie slechts voor een beperkt aantal bedrijven aan de orde is en om constructies met grond te voorkomen. In ruil hiervoor kan de mestverwerkingseis voor varkens- en pluimveebedrijven in de compartimenten 'oost' en 'overig' soepel worden ingevuld.
- Om constructies met grond te voorkomen een afstandscriterium inbouwen voor het meetellen van eigen grond (bijv. alleen grond meetellen op max. 25 km van het bedrijf).
- Schotten weghalen tussen diercategorieën door dierrechten om te zetten in mineralenrechten (forfaitaire fosfaat- of stikstofrechten). Uitwisseling mogelijk tussen diersoorten.
- Geen afroaming bij verplaatsing van dierrechten, maar voorwaarden stellen aan de verplaatsing van dierrechten t.a.v. mestverwerking en stallen (zie optie 1).
- Een regionale differentiatie van het percentage verplichte mestverwerking omdat de omvang van de mestoverschot- en ammoniakproblematiek regionaal verschillend is. Bijvoorbeeld: 75% van het bedrijfsoverschot voor bedrijven gelegen in compartiment Zuid, 50% in compartiment Oost en 15% in het compartiment 'overig'.

Beoordeling criteria:

a. Doeltreffendheid

- Sturing op het maximum aantal dieren (melkvee, varkens, pluimvee) in Nederland en regionaal (de drie compartimenten) en daarmee samenhangend op de Nederlandse en regionale omvang van de mineralenexcretie en milieuemissies (ammoniak, fijnstof, CO₂).
- Sturing op het realiseren van mestverwerking. Effectiviteit sturing is onzeker omdat ondernemers kunnen kiezen voor 'afkopen' door het accepteren van de afroaming van 25% bij aankoop van dierrechten.
- Relatie met grondgebondenheid.

b. Uitvoerbaarheid / controleerbaarheid / handhaafbaarheid

- Eenmalige uitvoeringslasten bij het invoeren van dierrechten voor melkvee;
- Eenmalige uitvoeringslasten voor de correctie van de dierrechten varkens en pluimvee;
- Extra uitvoeringslasten bij het registreren van transacties van dierrechten vanwege de mestverwerkingsvoorwaarde;
- Handhaafbaarheid van dierplafond is relatief eenvoudig.

c. Administratieve lasten

- Administratieve lasten voor de bedrijven zijn hoger ten opzichte van het huidige dierrechtenstelsel omdat bedrijven die dierrechten kopen en de afroaming willen voorkomen, moeten voldoen aan de eis van mestverwerking.
- Administratieve lasten voor de overheid zijn af te dekken door kostendekkende leges.

d. Doelmatigheid

- Kosten bedrijven: (macro-economische effecten, concurrentiekracht sector, bedrijfseconomische gevolgen)
 - voor niet-grondgebonden bedrijven: kosten voor dierrechten, hogere kosten voor bedrijfsontwikkeling, verslechtering concurrentiekracht, opbrengstenpost voor stoppende ondernemers;
 - bij de keuze voor de afroaming met 25% worden dierrechten schaarser en duurder. Bij de keuze om mest te gaan verwerken (waardoor afroaming wordt voorkomen) zullen dierrechten echter minder schaars worden en wordt een daling van de prijzen voor dierrechten verwacht. Daarnaast zal de prijs voor dierrechten dalen wanneer voor het realiseren van een nieuwe dierplaats de aanvullende eis van mestverwerking geldt omdat de totale financieringsruimte voor het realiseren van een dierplaats aan grenzen is gebonden. Wanneer voor het realiseren van een dierplaats als aanvullende eis mestverwerking verplicht wordt, kan er minder geïnvesteerd worden in dierrechten.

- macro-economisch: marktwerking zorgt ervoor dat de dierenrechten terecht komen bij die ondernemers die technisch en economisch gezien het efficiëntst produceren (optimale herverdeling van productiecapaciteit).
- Bekendheid / ervaring van zowel overheid als bedrijfsleven met het instrument. Combinatie van bestaande instrumenten (dierenrechten, eis mestverwerking is conform POR, Gecombineerde Opgave DR).

e. Innovatieve effecten

- Door het stellen van de mestverwerkingseis bij de verhandeling van dierenrechten en door het honoreren van grondgebondenheid wordt innovatie bevorderd (techniek, teelt- en bemestingsmaatregelen).

f. Maatschappelijk draagvlak

- Vanwege de koppeling met grond groter dan het huidige stelsel van dierenrechten.

g. EU-conformiteit

- Stuur sterk op de omvang van de veehouderij en derhalve op excretie, waardoor kan worden voldaan aan het productieplafond 2002 in het derogatiebesluit.

Visie integraal mestbeleid 2025 - concept

[Versie: 4-3-2011

Wijzigingen ■■:

- aangepaste versie na stuurgroepvergadering van 14/2/11
- nog te doen:
 - o inkorten
 - o uitwerking/beoordeling inzet
- verwerken opmerking ■■■■■: → stijgend overschot mest komende jaren
- suggesties ■■■■
- aanvullingen en aanscherpingen in tekst

]

1. Opzet

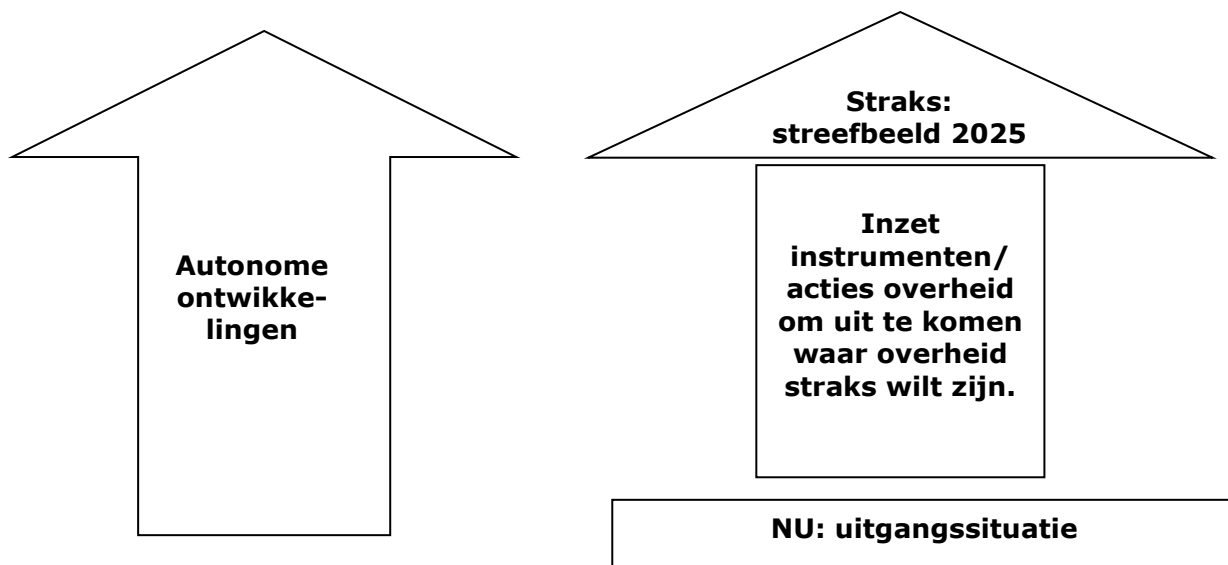
Bij het formuleren van de visie op het mestbeleid voor het jaar 2025 zijn de volgende stappen doorlopen (zie schema):

Stap 1: Streefbeeld 2025: Waar willen we uitkomen? Hoe ziet het mestbeleid er in 2025 idealiter uit?

Stap 2: Uitgangssituatie: Wat is het vertrekpunt? Waar staan we nu?

Stap 3: Acties: Wat moet er gebeuren om van het hier en nu uit te komen bij het streefbeeld voor 2025?

De realiteitswaarde van het streefbeeld en de uit te voeren acties worden in sterke mate beïnvloed door autonome ontwikkelingen die tussen nu en 2025 zullen plaatsvinden.

2. Kernbegrippen visie 2025

- Eerlijke prijzen voor grondstoffen en producten prikkelen tot doelmatig en duurzaam produceren.
- Boeren zijn ondernemers die zowel met de korte termijn bedrijfsvoering als ook met de lange termijn strategie bezig zijn. Zij maken onderdeel uit van ketens, waarbinnen zij duurzame relaties hebben met toeleveranciers, afnemers en adviseurs. Deze ketens prikkelen ondernemers tot duurzaam produceren.

- Innovatie (technisch en organisatorisch) maakt productie van hoge kwaliteit en kwantiteit mogelijk met veel minder verliezen naar het milieu.
- De overheid stelt heldere doelen en randvoorwaarden aan ondernemers; de overheid laat ondernemers (individueel, samenwerkingsverbanden, ketens) zo veel mogelijk vrij in de keuze voor de meest passende maatregelen om een duurzame productie te realiseren. Ondernemers worden op hun individuele presten beoordeeld. ICT en meettechnologie is cruciaal om dit op goedkope en effectieve wijze te doen. Ondernemers die niet voldoen aan gestelde doelen en randvoorwaarden verliezen hun 'licence to produce'. De overheid faciliteert innovatie door het verminderen van financiële risico's (garantstelling), het verlenen van experimenteerruimte in de regelgeving en het stroomlijnen van regels en normen.
- Mestproductie vindt alleen plaats als de duurzame afzet van die mest verantwoord is. Een groot deel van de dierlijke mest wordt be- of verwerkt om de werking van de nutriënten in de mest te verhogen en/of om energie op te wekken uit die mest.
- Het gebruik van mest gebeurt op een zeer efficiënte wijze, gericht op enerzijds optimale gewasopbrengsten en anderzijds minimale verliezen van nutriënten naar het milieu zodat water en lucht niet vervuild worden en de biodiversiteit zo min mogelijk lijdt onder vermesting en verzuring. Dierlijke mest en producten daaruit is veruit de belangrijkste bron van nutriënten in de landbouw en is tevens van cruciaal belang voor het op peil houden van bodemvruchtbaarheid en bodemkwaliteit. Het gebruik van kunstmest is geminimaliseerd, want grotendeels vervangen door producten uit dierlijke mest, maar niet verboden. Door lage milieuverliezen wordt een belangrijke bijdrage geleverd aan het sluiten van kringlopen aangezien er weinig mineralen verloren gaan. Mineralen blijven dus veel meer in de kringloop behouden.

3. Autonome ontwikkelingen

Het kabinet ziet de volgende ontwikkelingen die sterk bepalend zijn voor de landbouw en de productieprocessen in de landbouw rond 2025. Genoemde ontwikkelingen zullen van grote invloed zijn op de wijze waarop landbouwproductie in Nederland rond 2025 plaatsvindt en de relatie van de landbouw met zijn omgeving.

1. De wereldbevolking groeit verder (naar verwachting tot circa 8 miljard in 2015??); de mondiale vraag naar producten uit de landbouw in het algemeen (voedsel, diervoer, biomassa, grondstoffen voor chemische industrie) en voedsel uit de veehouderij in het bijzonder stijgt. Verwacht wordt dat de welvaart voor grote delen van de wereldbevolking verder stijgt. Als gevolg hiervan stijgt ook de vraag naar voedsel van dierlijke oorsprong.¹
2. Toenemende vraag naar dierlijke eiwitten als gevolg van stijging van de welvaart in Azië en Zuid-Amerika zal vanwege concurrentieoverwegingen (hogere kostprijs) overwegend door Zuid- en Noord-Amerika worden ingevuld. Handhaving van de bestaande afzetmarkten naar derde landen blijft voor de Nederlandse veehouderij belangrijk in verband met de vierkantsverwaardiging en het realiseren van een goede opbrengstprij.²
3. Het areaal landbouwgrond neemt mondiaal iets toe. De landbouwproductie per hectare stijgt wel, maar onvoldoende in verhouding tot de groeiende vraag. Met als gevolg dat de prijzen van landbouwproducten structureel stijgen. Voedselzekerheid is en wordt een blijvend belangrijk geopolitiek thema.³
4. Toenemende schaarste aan fossiele brandstoffen en minerale ertsen zullen leiden tot hogere prijzen voor o.a. fosfor, fossiele brandstoffen (en daaruit gemaakte N-kunstmest).⁴ Het is moeilijk voorspellen tot welke prijzen dit zal leiden in 2025. Wel mag verwacht worden dat de prijzen van genoemde grondstoffen structureel zullen stijgen.
5. Structurele stijging van prijzen voor o.a. fosforerts en fossiele brandstoffen vormen een economische prikkel voor het verminderen van verliezen van stikstof, fosfaat en energie op bedrijven.
6. Biomassa, waaronder dierlijke mest, zal in toenemende mate als grondstof dienen voor groene energie, waardevolle meststoffen en andere waardevolle producten.⁵ Hetzelfde geldt voor afvalproducten uit de voedings- en voerindustrie. De prijzen van al deze producten stijgen. Dit heeft gevolgen voor zowel het kostenniveau van de Nederlandse veehouderij (kosten van voer stijgen) als voor de kosten/opbrengsten van geproduceerde mest.⁶
7. Zuiniger gebruik van stikstof en fosfaat en het gebruik van biomassa voor energieopwekking heeft gevolgen voor bodemvruchtbaarheid en organisch stofgehalte. Ondernemers worden zich steeds meer bewust van het belang van op peil houden van bodemkwaliteit en bodemvruchtbaarheid voor gewasopbrengsten, weerbaarheid van de bodem, vochtvasthoudend vermogen etc.⁷
8. Voortgaande technologische ontwikkeling op het gebied van ICT, meet- en regeltechniek, biotechnologie gaat door. Steeds meer bedrijfsprocessen op primaire bedrijven worden in steeds sterkere mate beheerst door ICT. Ontwikkeling van goedkope, precieze sensoren maakt het steeds beter mogelijk om emissies van stoffen te detecteren en te bepalen. Dit biedt mogelijkheden voor maatwerk in normstelling en afrekenen daarop) op bedrijfsniveau.⁸
9. Bedreigingen voor de biodiversiteit zullen leiden tot grotere waardetoekenning aan biodiversiteit. Het groeiende besef dat biodiversiteit van belang is voor de toekomst van mens,

¹ Bron: PBL (2010); *Voedsel, biodiversiteit en klimaatverandering. Mondiale opgaven en nationaal beleid*, PBL-publicatienummer: 500414004, p. 23.

² bron

³ Zie voetnoot 2, p. 11.

⁴ Zie o.a. Plant Research International (PRI), *Phosphorus in agriculture: global resources, trends and developments*. Betere onderbouwing nodig van verwachtingen rond prijzen voor fosfaat.

⁵ Vergelijk de opwaardering van dierlijke vet slachtafvallen door VION tot waardevolle producten.

⁶ Bron

⁷ [verwijzing]

⁸ [verwijzing]

milieu en toekomstige duurzame economische groei ondersteunt dit.⁹ Dit heeft geleid tot het voornemen van grote ketenpartijen in de Nederlandse agrofoodkolom om vanaf 2015 alleen nog soja in het veevoer te gebruiken dat voldoet aan de criteria en principes van RTRS-soja (Roundtable on Responsible Soy).

10. De groei van de gemiddelde omvang van landbouwbedrijven in Nederland gaat de komende jaren door.
11. Het opleidingsniveau van ondernemers en werknemers in de landbouw is en blijft hoog. Ondernemers zullen door continue kennisverzameling, scholing en training in staat zijn met steeds hogere eisen van binnen en buiten het bedrijf om te gaan. Het vertaalt zich ook in hoge technische productieresultaten, ook internationaal vergelijkend.¹⁰
12. Ketenintegratie (ofwel samenwerking binnen en tussen de opeenvolgende schakels binnen een organisatie- of bedrijfskolom, van leveranciers tot aan de klant. Alle organisaties en afdelingen in de keten die achtereenvolgens een rol spelen in het productie- of dienstverleningsproces werken zo met elkaar samen) in de landbouw gaat door. Ondernemers werken steeds meer op basis van structurele, langetermijn relaties met toeleveranciers, adviseurs en afnemers, als schakel in duurzaam producerende agrofoodketens. De agrofoodkolom stuurt in toenemende mate op de wijze van produceren op het terrein van voedselveiligheid, diergezondheid, dierwelzijn en milieu binnen de context van de open Europese markt en de wereldmarkt.¹¹

⁹ [verwijzing]

¹⁰ [verwijzing]

¹¹ [verwijzing]

4. Streefbeeld 2025

1. Het kabinet ziet **een belangrijke rol voor de landbouw, inclusief de veehouderij**, in het Nederland van 2025. De vruchtbare delta Nederland is uitstekend geschikt voor produceren van hoogwaardige landbouwproducten voor o.a. voeding, veevoer, energieopwekking en als grondstof voor de industrie. De landbouw, speelt daarmee een belangrijke rol in de biobased economy
 De veehouderij speelt daarin een bijzondere rol, doordat zij niet voor de mens consumeerbare grondstoffen (gras, restproducten uit de humane voedings- en genotmiddelenindustrie en voedergranen) omzet naar voor de mens geschikt hoogwaardige eiwitten en voedsel. Producten waar in 2025 veel vraag naar zal zijn.
 Afzetmarkten van dierlijke producten bevinden zich voor het overgrote deel, maar niet uitsluitend¹² in het welvarende West-Europa.
 De grondgebonden landbouw is in Nederland actief als natuurvriendelijk beheerder van een groot deel van het landelijk gebied. Sommige landbouwbedrijven verlenen ook diensten op het gebied van zorg en recreatie.
 Vestigingen van landbouwbedrijven, veelal gezinsbedrijven, hebben een maatvoering die past bij de omgeving waarbinnen ze gevestigd zijn.

2. In 2025 bestaat het landbouwbedrijfsleven uit **professionele, technisch goed opgeleide ondernemers met goed geoutilleerde bedrijven**. Ondernemers sturen gericht op hoge opbrengsten en hoogwaardige kwaliteit. Minimaliseren van verliezen van stikstof, fosfor en andere milieubelastende maakt integraal onderdeel uit van de bedrijfsstrategie. Ondernemers werken op basis van structurele lange termijn relaties met toeleveranciers, adviseurs en afnemers als schakel in duurzaam producerende agrofoodketens, zowel wat betreft de afzet van dierlijke producten als restproducten waaronder dierlijke mest. De agrofoodkolom stuurt sterk op de wijze van produceren op het terrein van milieu, dierwelzijn, diergezondheid en voedselveiligheid binnen de context van de open Europese markt en de liberaliserende wereldmarkt.
 Op veel bedrijven is inzet van hoogwaardige technologie in de bedrijfsvoering (als managementinstrument en in het productieproces) een onmisbaar onderdeel van de aanpak. Ondernemers gebruiken biodiversiteit in hun bedrijfssysteem (functionele agrobiodiversiteit).

3. **De overheid** is eindverantwoordelijk voor bescherming van collectieve goederen (kwaliteit bodem/water/lucht, behoud van biodiversiteit, volksgezondheid,) en kan en zal corrigerend optreden in geval van marktfalen. Door hoge maatschappelijke (privaatrechtelijke) eisen die gesteld worden aan landbouwproducten en -productie, door ketenintegratie en –samenwerking, door ver doorgevoerde niveaus van ketenaansprakelijkheid en door grotere zichtbaarheid van de gevolgen van individueel handelen door ondernemers als gevolg van betere meettechnologie is de rol van de overheid kleiner geworden.
 Overheidsoptreden gebeurt op basis van duidelijke doelen en heldere standaarden en methodieken voor verantwoording door bedrijven. De milieugebruiksruimte per bedrijf is helder en geformuleerd in termen van landelijke, regionale en/of lokale milieukwaliteitsdoelen (bijv. geur, fijn stof, ammoniak, NO₃). Bedrijven mogen alleen produceren binnen deze gebruiksruimte. De milieugebruiksruimte is fors kleiner om gestelde milieukwaliteitsdoelen te kunnen halen. Om dit in het dichtbevolkte Nederland te realiseren zijn de absolute verliezen van o.a. nitraat, fosfaat, zware metalen, broeikasgassen, ammoniak en fijn stof uit de landbouw flink afgenomen. Daardoor behoren de milieuverliezen per eenheid product tot de laagste van de wereld. Bedrijven en kennisinstellingen bouwen hiermee unieke kennis op die

¹² Afzetmarkten van vlees buiten Europa hebben voor het overgrote deel betrekking op die onderdelen van de dierlijke producten die niet aansluiten bij de consumentenwensen van de West-Europese consument. Deze afzetmarkten zijn voor de prijsvorming van de dierlijke producten voor de primaire ondernemers van belang en waarborgen op deze wijze een optimale benutting van dierlijke producten.

wordt geëxporteerd.

Borging van het bereiken van overheidsdoelen gebeurt voor een belangrijk deel op basis van geavanceerde, nauwkeurige, goedkope, geautomatiseerde meettechnologie en meettechnieken. De personele overheidsinzet op uitvoering en handhaving is drastisch gekrompen en zo mogelijk indirect (toezicht op toezicht). Van bedrijven die er niet in slagen om geldende doelen te halen, komt de 'license to produce' te vervallen.

De overheid stimuleert innovaties die milieu, dierenwelzijn, productkwaliteit ten goede komen door risicoafdekking en garantstelling, experimenteerruimte, vlotte vergunningverlening en het stimuleren van commitment in de agrofoodkolom voor de aanpak van maatschappelijke vraagstukken.

4. **Dierlijke mest is een waardevol product en wordt ook als zodanig behandeld en gebruikt.** Veehouderijen zorgen vooraf voor duurzame afzet van de op het bedrijf geproduceerde dierlijke mest. Afzet is veelal gebaseerd op langjarige afzetcontracten met gebruikers (akker- en tuinbouw) en/of professionele verwerkers van mest. De in de mest aanwezige bouwstoffen (waaronder stikstof, fosfaat en koolstof) worden optimaal benut: in de landbouw voor productie van landbouwgewassen, energieopwekking en in stand houden van bodemvruchtbaarheid, in de industrie als grondstof (bijv. kunstmest). Mestbe- en verwerking, in verschillende vormen en in verschillende schaalgroottes, is in 2025 normale praktijk bij het valoriseren van dierlijke mest tot mestproducten die aansluiten bij de bemestingsbehoefte van gewassen en binnen heldere gebruiksregels ter bescherming van het milieu. Hiervoor is, voor grotere installaties, een gegarandeerde aanvoer van dierlijke mest geregeld en wordt gebruik gemaakt van technieken waarmee mest wordt omgezet in producten met waarde en afzetmarkten voor de verwerkte mestproducten in binnen- en buitenland. Mestverwerkingsinstallaties passen in de omgeving waar ze gevestigd zijn. Mest wordt zoveel mogelijk in de regio afgezet om transportbewegingen te minimaliseren. Mestgebruikers gaan zorgvuldig om met aangevoerde meststoffen. Om opbrengsten te optimaliseren en verliezen naar het milieu te minimaliseren wordt zo veel mogelijk gebruik gemaakt van precisiebemesting, waarbij rekening wordt gehouden met gewas, grondsoort, weer. De totale hoeveelheid op de mestmarkt aangeboden dierlijke mest is in evenwicht met de vraag binnen en buiten Nederland. Dierlijke mest (al dan niet in be- of verwerkte vorm) is in alle teelten de voornaamste bron van nutriënten. Kunstmest wordt alleen gebruikt als er geen goed alternatief is en is veelal deels gemaakt van grondstoffen uit dierlijke mest.

5. Beschrijving nu, uitgangssituatie

1. **De Nederlandse landbouw** heeft een duidelijke maatschappelijke en economische functie. De Nederlandse landbouw zorgt ondermeer voor voedselzekerheid, cultuurlandschap, natuurbeheer, werkgelegenheid, een aandeel in het BNP, etc. De landbouw levert op wereldschaal slechts een geringe bijdrage aan de totale voedselproductie¹³, maar zit in de kopgroep als het gaat om technologische ontwikkelingen, dierenwelzijn, voedselveiligheid en productiviteit. De Nederlandse landbouw is, gezien de geringe omvang van het landbouwareaal, intensief. Dit geldt voor het aantal gehouden dieren maar ook voor de concentratie van landbouwactiviteiten en het gebruik van productiemiddelen zoals meststoffen. Een deel van deze productiemiddelen komt van buiten Nederland waardoor er over het geheel genomen niet gesproken kan worden van gesloten kringlopen. Zo zijn veevoergrondstoffen voor een deel afkomstig uit het buitenland: er wordt in Nederland op jaarbasis 2 miljoen ton sojaboonequivalenten gebruikt. Hiervoor is ongeveer 700.000 hectare landbouwgrond nodig.¹⁴ Niet alle kosten van landbouwproductie worden doorberekend in de prijs van die producten; zo wordt een deel van de kosten van milieuschade als gevolg van nutriëntenverliezen naar het milieu en het herstellen daarvan niet verrekend in de prijs. In de Nederlandse samenleving is in toenemende mate weerstand zichtbaar tegen de wijze waarop landbouwhuisdieren gehouden worden. De aandacht in de samenleving verbreedt zich geleidelijk aan van alleen het welzijn van het dier, met zijn meer technische uitwerking in regelgeving, naar respect voor het dier en basisrechten voor dieren. De massaliteit waarop dieren worden gehouden heeft geleid tot maatschappelijke onrust over de schaal van de veehouderijproductie (megastal discussie, zorg over verspreiding van dierziekten). Verder hebben de uitbraak van Q-koorts en de problemen met antibioticaresistentie (MRSA, ESBL) in de samenleving de vraag opgeroepen of de veehouderij geen gevaar vormt voor de volksgezondheid. De verwachtingen voor de ontwikkelingen van de veestapel voor de komende jaren verschillen per sector. Velen verwachten dat de melkproductie in 2015 flink kan groeien; de Rabobank verwacht in 2020 een ruim 20 procent hogere melkproductie in Nederland.¹⁵ Bij blijvend groeiende productie per koe hoeft dit niet te leiden tot een forse uitbreiding van de melkveestapel, maar wel mag verwacht worden dat, zonder maatregelen, de excretie per koe zal stijgen. De verwachtingen voor de varkenshouderij en de pluimveehouderij voor de komende jaren zijn minder eenduidig. In een studie uit 2010 geeft het LEI aan rond 2013 een krimp van de varkenshouderij te verwachten met daarna weer groei. De mate van zowel krimp en groei is echter zeer onzeker. Voor de pluimveehouderij lijkt stabilisatie en of lichte groei het meest waarschijnlijk.¹⁶
2. Het grootste deel van de **ondernemers** is (redelijk) hoog geschoold, zeker de jongere ondernemers. Zij worden geadviseerd door adviseurs van toeleverende bedrijven, afnemers en financiële ondersteuners. Het handelen van ondernemers wordt bepaald door een complex samenspel van kennis, adviezen van externen maar ook door traditie en 'boerenverstand'. De technische resultaten van de veehouderij zijn hoog, in vergelijking met het buitenland. Dit in combinatie met relatief goedkoop voer in de intensieve sectoren, is de veehouderij in

¹³ De Nederlandse zuivelproductie maakt 8% uit van de totale Europese zuivelproductie. Van de Nederlandse zuivelproductie gaat 40% naar andere EU-lidstaten en 20% naar de wereldmarkt. De Nederlandse export naar derde landen maakt 20% uit van de totale EU-export naar derde landen. De Nederlandse zuivelketen ziet vanuit concurrentie- en marktoverwegingen (toenemende wereldvraag naar zuivelproducten) mogelijkheden om haar huidige export-aandeel op de wereldmarkt de komende jaren te vergroten. De Nederlandse varkens- en pluimveevleesproductie maakt 6 à 7% uit van de totale EU-productie. Van de Nederlandse productie van varkens- en pluimveevlees wordt ca. 2/3 deel geëxporteerd. Van de export gaat 80% naar andere EU-lidstaten (waarvan ruim 50% naar West-Europa) en 20% gaat naar derde landen. De export naar derde landen betreft onderdelen die vanwege consumentenwensen niet in de EU kunnen worden afgezet.

¹⁴ LEI, Sojaverbruik in Nederland, LEI-rapport 2010-059.¹⁴ Genoemde 2 mln ton komt overeen met 1% van de wereldproductie aan soja en 2% van de sojaproductie in Zuid-Amerika waar het overgrote deel van de in Nederland gebruikte soja vandaan komt.

¹⁵ Rabobank, 'Anders melken', 2010 (?)

¹⁶ Baltussen e.a., Gevolgen van het afschaffen van dierrechten, rapportnummer 2010-048, LEI, 2010.

Nederland concurrerend op de Europese en wereldmarkt.¹⁷

Duurzaamheidseisen op het vlak van milieu en dierenwelzijn worden vaak gezien als van buitenaf opgelegd en vormen op veel bedrijven niet vaak actief onderdeel van de integrale bedrijfsstrategie. Dit wordt mede ingegeven door angst voor inkomensderving door opbrengstverliezen, vermindering van kwaliteit en teruglopende productiviteit van productiemiddelen, met name van landbouwgronden (bodemvruchtbaarheid). Voorgaande neemt niet weg dat de landbouw de afgelopen 15 jaar aanzienlijke emissiereducties gerealiseerd, maar tegelijkertijd zijn op veel terreinen de milieudoelen nog niet gerealiseerd (o.a. waterkwaliteit, ammoniakdepositie). De 'quick wins' op milieugebied zijn voor een belangrijk deel gerealiseerd. Verdere verbetering gaat met kleine stappen. Inzet van nieuwe kennis en technologie is nodig om stappen voorwaarts te maken bij een gelijke of nog stijgende landbouwproductie. Vanuit een deel van de samenleving is dan ook steeds vaker de roep te horen dat krimp van de veehouderijsector de enige manier is om in Nederland de omslag naar duurzaamheid te maken. Private keurmerken en ketenafspraken gericht op duurzaamheid richten zich veelal op, voor consumenten zichtbare, aspecten als dierenwelzijn en landschap.

In de voerstrategie van veehouders, zeker in de intensieve veehouderij, is er de neiging om te zoeken naar goedkoopste grondstoffen, ook als die minder goed zijn voor milieu (onnodig veel P). Dit wordt deels veroorzaakt door lage opbrengstprijzen voor de eindproducten (vlees, eieren, melk). In de melkveehouderij zien steeds meer veehouders de zin van maatwerk en het zichtbaar maken daarvan (mede onder druk van gebruiksnormen waardoor scherper sturen op terugdringen van verliezen en het zichtbaar maken daarvan loont door minder mestafvoer). Landbouworganisaties en voerfabrikanten streven op korte termijn een forse vermindering van de stikstof- en fosfaatexcreties van vee na.

3. De **overheid** (nationaal en lagere overheden) treedt op als de beschermer van collectieve goederen als schoon water, schone lucht, goede leefomgevingskwaliteit en biodiversiteit. De aanpak van problemen als de vermisting door stikstof en fosfaat, verzuring/vermisting door ammoniak en hinder door geur is gebaseerd op dwingende normstelling in combinatie met handhaving tot uitdrukking komend in gedetailleerde normen en regels (bijv. stikstofgebruiksnormen, ammoniakemissiegrenzen per dierplaats). Veel van deze regels hebben hun oorsprong in Europese verplichtingen. Vanwege onder andere de onzichtbaarheid van veel vee- en mestgerelateerde emissies; de complexe relatie en afstand tussen emissiebron en uiteindelijk effect van de emissie; en het feit dat individuele emissies van stikstof en fosfaat zelden een probleem vormen, zien veel ondernemers het nut van de regels niet. Door velen, vaak ook voorlopers, worden de regels als klemmend ervaren; regels en normen zijn te weinig gedifferentieerd en te weinig flexibel. Gegeven de grote aantallen vee en bijbehorende mestoverschotten is overheidsingrijpen echter nodig, aangezien een deel van de ondernemers geneigd is regels te willen overtreden om daarmee persoonlijk voordeel te verkrijgen. Onderscheiden van 'goeden' en 'kwaden' blijkt voor de overheid niet erg gemakkelijk. Bewijsvoering rond overtredingen op het gebied van mestgebruik en mestafzet is lastig als gevolg van het gegeven dat er grote variatie is in mogelijke situaties (grote handhavingsmarges) en de overheid daarmee rekening moet houden in de handhaving. Handhaving in het mestbeleid is gebaseerd op een risicobenadering op het niveau van groepen; onderscheid tussen individuen binnen die groepen wordt bij de selectie niet/nauwelijks gemaakt. Dierproductierechten en melkquota zijn cruciaal voor het begrenzen van dierlijke productie en de daarmee gepaard gaande emissies naar het milieu. De overheid stimuleert ontwikkeling en verspreiding van nieuwe technologie (bijvoorbeeld op het gebied van stallen, mestverwerking en precisiebemesting) en kennis door normstelling, financiering, experimenteerruimte en onderzoek. Tegelijkertijd is er vaak een roep uit sector en politiek om 'meer' inzet van de overheid op dit punt.

¹⁷ bron

4. **Mest** is van waarde als deze direct aanwendbaar is op het eigen bedrijf of verwerkt tot een hoogwaardig eindproduct, zoals mestkorrels.

Het aanbod van (bewerkte) dierlijke mest aan gebruikers buiten het bedrijf overtreft de vraag dusdanig (overschotmarkt) dat afnemers over het algemeen niet bereid zijn om te betalen voor het afnemen van (producten van) dierlijke mest. Overschotsmest op bedrijfsniveau krijgt daardoor in het algemeen (hoewel de mate waarin verschilt voor varkensmest/pluimveemest/rundveemest en tussen vaste mest en vloeibare mest) een negatieve waarde als deze afgevoerd moet worden van het eigen bedrijf. Transportkosten verhogen de negatieve waarde. Mest is daarmee in deze gevallen verworpen tot afvalproduct. Mestafzet gebeurt voor een belangrijk deel op een aanbodgerichte dagmarkt met veel los opererende schakels die als doelstelling hebben het tegen zo gering mogelijke kosten afzetten van dierlijke mest. De mestafzetmarkt is niet erg transparant. Intermediairen spelen zeker in de intensieve veehouderij een grote rol bij mestafzet. Op dit moment is nog nauwelijks sprake van integratie in de mestafzetketen.

Als er geen maatregelen worden genomen, zal het nationale mestoverschot in de komende jaren groeien. Dit wordt vooral veroorzaakt door geleidelijk strenger wordende fosfaatgebruiksnormen waardoor de mestplaatsingsruimte afneemt¹⁸. Dat heeft (negatieve) gevolgen voor de prijsvorming van mestafzet.

Oplossingen voor het verlagen van het mestoverschot zijn enerzijds maatregelen die productie van mest verlagen zoals krimp van de veestapel en verlaging van het nutriëntengehalte in dierlijke mest door voermaatregelen¹⁹ en anderzijds vinden van nieuwe afzetmogelijkheden voor dierlijke mest binnen de Nederlandse landbouw (verdringing van kunstmest²⁰) en buiten de Nederlandse landbouw (bijvoorbeeld export²¹) of verwerking van mest zo dat deze niet langer mest is (bijv. verbranding²²).

Bij het gebruik van mest spelen factoren als 'wegwerken van overschotten' en 'risico-minimalisering' bij een deel van de ondernemers een belangrijke rol: liever 10 kg te veel dan 1 kg te weinig gebruiken om te voorkomen dat de opbrengst negatief beïnvloed wordt.

Mestbe- en verwerking blijkt moeilijk rendabel te maken: in de huidige fase van techniekontwikkeling zijn de kosten veelal te hoog, de opbrengsten van producten uit mestverwerking (inclusief energie en warmte) leveren te weinig op om alle kosten te dekken. Uitzonderingen zijn gevallen waarbij de weg via mestverwerking goedkoper blijkt dan afzet in onbewerkte vorm (bijv. pluimveemestverbranding). 'Free riders' onder veehouders en intermediairs ondermijnen initiatieven voor (lopende) mestverwerkingsprojecten door geen lange termijn afspraken te willen maken en door scherpe concurrentie op prijs van (korte termijn) mestafzet. Probleem van veel mestverwerkingsprojecten is verder dat vooral vanuit aanbod wordt gedacht en minder vanuit vraag door akkerbouwers. Bovendien moeten producten van mestverwerking deels concurreren met relatief goedkope en flexibel in het gebruik zijnde kunstmest. Akkerbouwers kunnen in de mestmarkt 'achterover leunen'. Zowel LTO als NVV menen dat druk van de overheid nodig is om mestverwerking tot een succes te maken. Volgens bedrijven in de agrofoodkolom²³ moeten er drie punten worden opgelost voor mestverwerking: aanvoer van dierlijke mest garanderen, techniekontwikkeling en afzet bewerkte producten regelen.

¹⁸ De plaatsingsruimte voor fosfaat in de Nederlandse landbouw bedraagt in 2009 ongeveer 168 mln kg. in 2015 neemt deze af naar ongeveer 140 mln kg. De mestproductie in Nederland bedroeg in 2009 ongeveer 175 mln kg fosfaat.

¹⁹ geschatte maximale potentie vermindering: tot ongeveer 20 mln kg fosfaat; zie voerconvenant LTO-Nevedi.

²⁰ In 2009 werd in de akkerbouw ongeveer 9 mln kg fosfaatkunstmest gebruikt (CBS, definitieve cijfers 2009 bodembalans landbouw, 1-3-2011).

²¹ potentie ongewis en afhankelijk van onder andere kwaliteit dierlijke mest, kosten transport, toelatingsrestricties overheden. In 2009 werd 39 mln kg fosfaat geëxporteerd.

²² Potentie afhankelijk van onder andere kosten verwerkingstechniek. De verbranding van kippenmest is momenteel alleen rendabel met overheidssubsidie (SDE).

²³ Bron ?

6. Inzet overheid korte en middellange termijn.

zie notitie [REDACTED]

Bijlage 5.1

**Verslag gesprek in het kader van totstandkoming
kabinetsvisie mest- en volumebeleid op 9 februari 2011
[concept 17 feb 2011]**

N.B. De in dit verslag weergegeven meningen betreffen standpunten van de milieuorganisaties, tenzij anders aangegeven. Het verslag is bedoeld voor intern gebruik en niet om extern te verspreiden.

- *Aanwezig:* [REDACTED] (Gelderse Milieufederatie), [REDACTED] (Milieudefensie), [REDACTED] (Natuurmonumenten), [REDACTED] (Brabantse Milieufederatie) en [REDACTED] (Ministerie van I&M)
- *Afwezig wegens ziekte:* [REDACTED] (Stichting Natuur en Milieu) en [REDACTED] (Ministerie van EL&I)
- *Afwezig wegens andere werkzaamheden:* [REDACTED] (VEWIN)

[REDACTED] heet de aanwezigen welkom en geeft een korte toelichting op de kabinetsvisie mest- en volumebeleid, die in april of mei 2011 naar de Tweede Kamer zal worden gezonden.

In het kader van de totstandkoming van de kabinetsvisie hebben de Ministeries van I&M en EL&I aan de milieuorganisaties de volgende vragen:

1. Welke milieudoelen zijn in het bijzonder van belang?
2. Wat is de visie van de milieuorganisaties op een volumebeleid voor de veehouderij?
3. Wat is de visie van de milieuorganisaties op het mestbeleid (mestverwerking, mestgebruik)?
4. Hebben de milieuorganisaties ideeën over het verkrijgen van voldoende politiek draagvlak?

Vanuit de milieuorganisaties wordt nog het onderwerp "alternatieven" aangedragen.

[REDACTED] merkt nog op dat in opdracht van GS van Noord-Brabant onderzoek door de GGD plaatsvindt naar effecten van de veehouderij op de volksgezondheid. Dit onderzoek moet in de zomer van 2011 klaar zijn. [noot [REDACTED]: VWS geeft aan dat dit waarschijnlijk het IRAS-onderzoek betreft naar de relatie tussen volksgezondheid en veehouderij. De GGD voert ondersteunende activiteiten uit ten behoeve van dit onderzoek.]

1. Welke milieudoelen zijn in het bijzonder van belang?

De kringloopgedachte is een intrinsieke doelstelling die onderdeel zou moeten zijn van de kabinetsvisie. Verwezen wordt naar het TCB-advies en de opdracht aan het PBL inzake de relatie tussen de kringloopgedachte en de omvang van de veestapel. Hoe ver moet de omvang van de veestapel terug om binnen de draagkracht van Nederland en Europa te blijven? Realisatie van een kringloop in Noordwest-Europa is al een stap in de goede richting.

De milieuorganisaties onderschrijven het TCB-advies. De TCB stelt terecht dat de eerste 10 jaar geen goede resultaten van mestverwerking te verwachten zijn. Pas als die resultaten er wel zijn, kan eventueel weer meer ruimte (na de eerder af te dwingen krimp) aan de veehouderij worden gegeven.

De geschiedenis leert dat de landbouw steeds uitstel heeft weten te bedingen van de realisatie van milieudoelen. De leefbaarheid en de volksgezondheid worden in Noord-Brabant al 40 jaar gegijzeld door de intensieve veehouderij. M.b.t. volksgezondheid wordt het voorzorgsprincipe te weinig gehanteerd. Dit en de waarde en urgentie van de milieudoelen zouden onderdeel moeten zijn van de kabinetsvisie.

De effecten van de landbouw op de kwaliteit van het buitengebied worden onvoldoende meegewogen bij het landbouwbeleid. [REDACTED]

2. Wat is de visie van de milieuorganisaties op een volumebeleid voor de veehouderij?

De overheid zou de veehouderij moeten uitdagen tot innovatie. Een optie is emissienormen te stellen in plaats van een maximum aan het aantal dieren.

Het is wel van belang dat het aantal dieren niet groeit. Dit is noodzakelijk om de milieudoelen te kunnen halen. Het ammoniakbeleid wordt anders onderuit gehaald. Op een ledenbijeenkomst van varkensboeren was een maximum aan het aantal dieren bespreekbaar, al waren er ook tegenstanders. Er moet ook een maximum worden gesteld aan het aantal stuks melkvee, maar daartegen bestaat weerstand bij de NMV.

LTO heeft tegen haar leden gezegd dat het dierrechtenstelsel in stand blijft als als het LTO-voorstel uit het tienpuntenplan niet wordt ingevoerd. Het LTO-voorstel gaat uit van een te groot geloof in mestverwerking. Als het LTO-voorstel niet werkt, zijn dierrechten noodzakelijk. Maatregelen door minder P in voer kosten nauwelijks geld en hadden veel eerder genomen moeten worden.

Een wettelijk maximum aan het aantal dieren is helder en goed handhaafbaar. In het kader van de PAS zou ook een lokaal maximum aan het aantal dieren moeten worden gesteld.

De milieubeweging ziet een parallel tussen de discussie over een maximumomvang van de veestapel en over een maximum aantal passagiers van Schiphol.

Interessant is dat Bleker een maximumbedrijfsgrootte ter discussie stelt. Maar waarom 3 middelgrote stallen vlakbij elkaar wel toestaan en 1 megastal niet? In dit kader is koppeling aan grondgebondenheid een interessant idee. Stallen kunnen wel groter worden mits het aantal dieren per oppervlakte-eenheid in een gebied niet toeneemt, opdat een kringloop gerelateerd aan de [voer-, mest- en zo mogelijk energie](#)productie wordt gerealiseerd.

3. Wat is de visie van de milieuorganisaties op het mestbeleid (mestverwerking, mestgebruik)?

Verdere differentiatie van gebruiksnormen naar gebieden en gewassen is vanuit handhaafbaarheidsoogpunt ongewenst. De lijst met normen is nu al niet meer bij te houden. Rondom natuurgebieden is met de mogelijkheden van het GLB wel enige differentiatie mogelijk.

Met het huidige normenstelsel gaat het milieu het schip in, want [alleen de boeren die meer mest gebruiken dan de forfaitaire waarde vragen mogelijkheid tot overschrijden aan \(via bemonstering\). Boeren die minder zouden kunnen toepassen doen dit niet en maken gebruik van de forfaitaire normen. een deel van de boeren bemest te veel terwijl dit wel mag.](#)

Het huidige normenstelsel zou moeten worden versimpeld. Nu zijn er veel te veel discussies over uitzonderingen en verhoging van normen. Een soort MINAS-aanpak is prima.

Het probleem van de toekomst is organisch stof. Dit is essentieel voor een gezonde bodem met voldoende biodiversiteit, die ook kan optreden als waterbuffer.

Inzetten op verbranding van mest is fout.

De helft van de mais in Duitsland wordt voor mestvergisting gebruikt. Dit is een voor het milieu foute ontwikkeling.

4. Hebben de milieuorganisaties ideeën over het verkrijgen van voldoende politiek draagvlak?

[REDACTED]

Het is goed dat Bleker heeft gezegd dat megastallen de relatie met de omgeving doorbreken. Benadruk dat boeren moeten opereren in harmonie met hun omgeving (kringloop).

Dierrechten zijn nodig om een oplossing rond Natura2000-gebieden te realiseren.

5. Alternatieven

Minder vlees eten is van belang. De discussie over de eiwitvoorziening moet niet buiten beeld blijven.

De I van innovatie moet niet alleen maar worden ingezet voor luchtwassers maar meer voor echte duurzaamheid. Zie ook LEI-rapport. Naast technische maatregelen en ruimtelijk beleid zijn ook andere aspecten van belang.

GS van Noord-Brabant hebben een topcommissie toekomst intensieve veehouderij ingesteld. Leden zijn onder andere [REDACTED]. De commissie moet zomer 2011 klaar zijn met haar werk.

Gespreksverslag Nederlandse Melkveehoudersvakbond (NMV)

Datum: 16-02-2011

Aanwezig:

[REDACTED]

Visie NMV op het mestbeleid

[REDACTED]

Visie lange termijn

[REDACTED]

Van: [REDACTED]
Aan: [REDACTED] @minlnv.nl"; [REDACTED]
Onderwerp: visie mest en landbouw
Datum: donderdag 24 februari 2011 12:57:10
Bijlagen: [Presentatie mineralen vrijheid in verantwoordelijkheid.pdf](#)
[groot blijven door kleiner te worden en structuur van de mestmarkt.doc](#)
[DUURZAAMHEIDSKOMPAS ZLTO.PDF](#)
[ZLTO visie 2010.pdf](#)

Beste [REDACTED]

Toen ik gisteren bij jullie op het ministerie was, trof ik [REDACTED] druk schrijvend aan de 'overheidsvisie mest en landbouw (mijn benaming) die in april/mei naar de TK moet. We voorzien jullie langs alle mogelijke wegen van informatie die je wel of niet kunt gebruiken (van 10 punten plannen uit TK tot allerhande overleggen), maar toch wilde ik jullie nog wat extra's aanreiken:

- de presentatie die we op de grote ledenbijeenkomsten hebben gehouden
- een notitie die ik heb gemaakt voor de LTO Commissie Milieu (met [REDACTED], opvolger [REDACTED], dus een orgaan wat iets te zeggen heeft), deze notitie heeft geen enkele status en is puur ter discussie, maar geeft wel de vraagstukken en dilemma's waar wij/ik mee worstelen aardig weer. [REDACTED]
- Duurzaamheidskompas ZLTO: [REDACTED]
- ZLTO visie: [REDACTED]

M.vr.gr.,

[REDACTED]

Met vriendelijke groet,

Drs. [REDACTED]
 Specialist Milieu
 T +31 [REDACTED]
 M +31 6 [REDACTED]
 Secretariaat +31 [REDACTED]
www.zlto.nl

**ZLTO Tilburg is verhuisd. Vanaf 29 november 2010 is ons adres:
 Onderwijsboulevard 225, 5223 DE 's-Hertogenbosch.**

 Denk aan het milieu voordat u deze e-mail print

Disclaimer

Dit e-mailbericht is vertrouwelijk en uitsluitend bedoeld voor de geadresseerde. Indien u niet de geadresseerde bent wordt u verzocht de afzender hiervan in kennis te stellen, het e-mailbericht naar de juiste persoon door te sturen of dit bericht te vernietigen.

207k

Vrijheid in Verantwoordelijkheid

Naar een nieuwe grondgebondenheid

Ledenbijeenkomsten ZLTO
Januari 2011

Opzet

- Route naar een duurzame veehouderij – [REDACTED]
- Naar een nieuwe grondgebondenheid – [REDACTED]
- Forum met:
 - [REDACTED]
 - [REDACTED]
 - [REDACTED]
 - [REDACTED]
- Pauze
- Vragen en discussie
- Sluiting

De Nederlandse veehouderij is uniek in de wereld

- Ervaring, kennis en opleidingsniveau ondernemers
- Kraamkamer voor innovaties
- Ligging in vruchtbare delta
- Logistiek knooppunt
- Koopkrachtig achterland
- Concentratie van markt- en ketenpartijen

Maar: “successen uit het verleden bieden geen garantie voor de toekomst”

Markt:

- ‘Wat gaan de Chinezen eten’?
- Grotere fluctuaties in de opbrengstprijzen en hervorming GLB
- Kosten grond/kunstmest/arbeid/voer/...
- De consument betaalt (en bepaalt) altijd, de vraag is alleen hoeveel en aan wie!
- Mest is overal een opbrengstbron, maar alleen in Nederland voor ontvangers en tussenhandel.

Maatschappij:

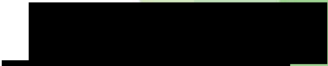
- Dierwelzijn: staltypes, weidegang, medicijngebruik, ingrepen
- Humane gezondheid: antibiotica, MRSA, Q-koorts, fijn stof, dioxine
- Landschap, natuur en omgeving: megastallen, Natura 2000, verstening, geur
- Milieu: klimaat en biodiversiteit

Dus: “we zullen ons bestaansrecht steeds moeten blijven verdienen”

Oplossingsrichtingen:

- **Samenwerking**
 - o Met de juiste partners
 - o ‘nieuwe vrienden’
 - o Van 1 op 1 tot multinationals
- **Integrale benadering**
 - o Geen eendimensionale oplossingen voor meervoudige problemen
 - o Samenhang tussen bv.:
 - klimaatverandering – bodemvruchtbaarheid – waterkwaliteit – grondstoffenschaarste
 - Stalsystemen – dierenwelzijn – humane gezondheid – geur - mestscheiding
- **Bedrijfsrendement**
 - ‘veranderingen gaan een stuk makkelijker met een volle portemonnee’

Vandaag

- Milieu of
- Kringlopen sluiten, reststromen verwaarden en grondstoffenefficiency of
- Mest en Mineralen of
- 'Naar een nieuwe grondgebondenheid'

Waar staan we: productie

	NL	GR	FR	DR	OV	FL	GLD	UT	NH	ZH	Z	NB	L
Fosfaatproductie													
2009													
Bedrijfstype (NEG)													
m kg													
Totaal	175	8	19	8	24	3	31	8	6	7	2	43	16
Graasdieren	97	6	17	6	15	1	16	6	5	6	1	14	3
(Intensief) melkvee	75	5	15	5	11	1	10	5	4	5	1	10	2

Het Mestoverschot is terug!

Het is zo 2015...

- In 2015 een niet-plaatsbaar mestoverschot van 40-60 miljoen kg. P ('als we niks doen')
productie 175 miljoen kg. P
ruimte in NL (op diverse manieren te berekenen):

$$900.000 \text{ (gras)} \times 80 = 72 \text{ miljoen}$$

$$900.000 \text{ (bouwland)} \times 60 = 54 \text{ miljoen}$$

$$\text{Samen} = 126$$

$$\text{Overschot op nationale mestmarkt} = 50$$

Overig:

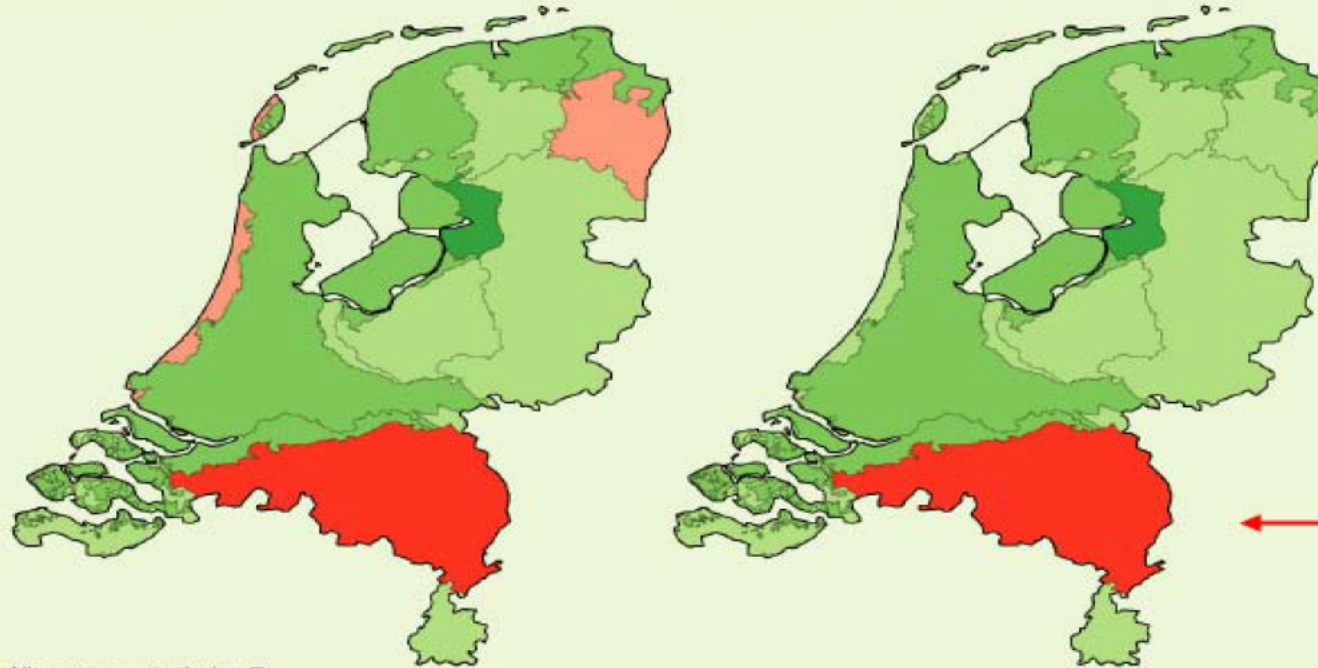
- Kortere uitrijdperiode
- Hogere werkingscoëfficiënt
- Verbod op gebruik onbewerkte mest (2014-2017) als waterkwaliteit niet verbeterd

Hardnekkige overschrijding in Noord Brabant Noord Limburg

Nitraat onder landbouwgrond per grondwaterlichaam, 2010 - 2015

Referentie 2006

Variant 2009AT-10%

Nitraatconcentratie (mg/l)

0 - 10

10 - 25

25 - 50

----- EU-norm

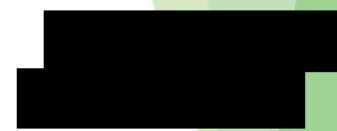
50 - 75

75 - 100

85 mg/l

Van een overschot naar een oplossing: inrichting mineralenkringloop

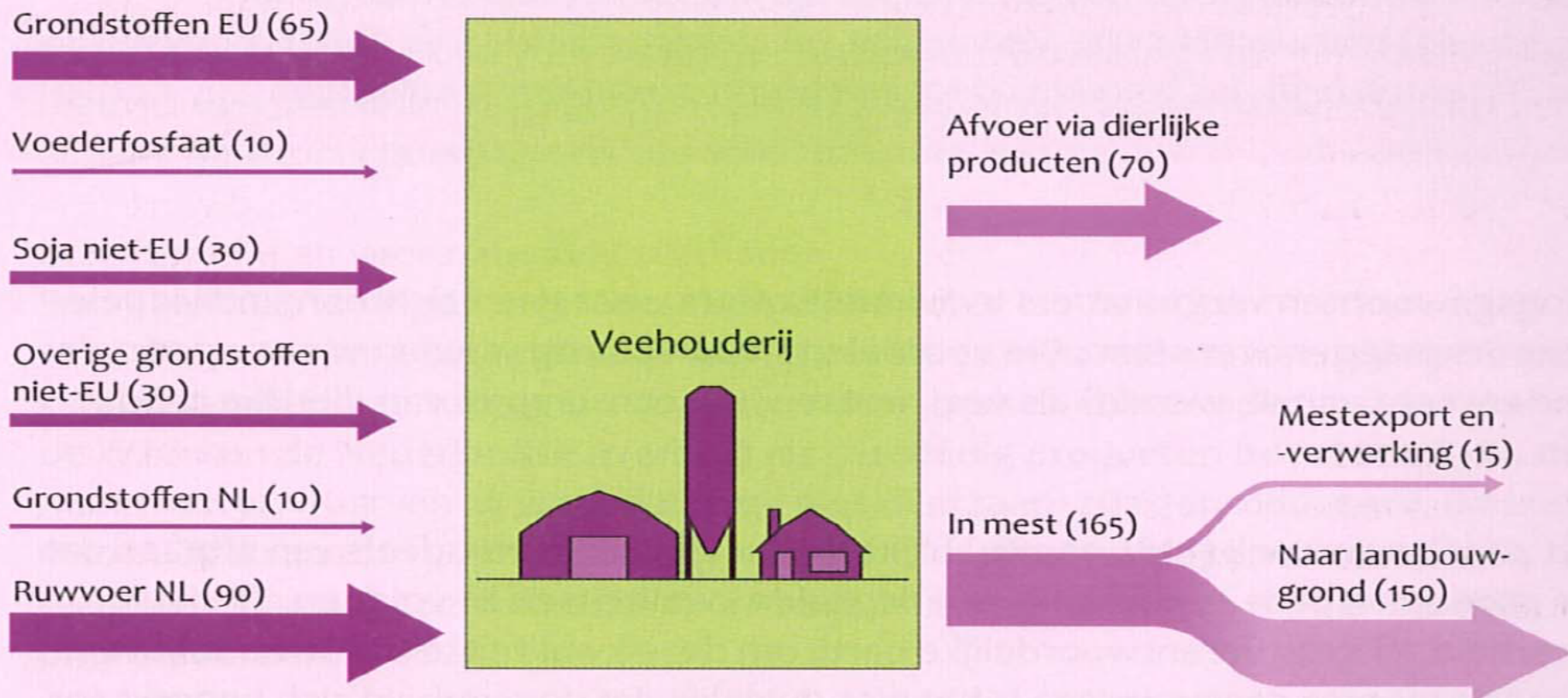
1. **Korte termijn** (1-3 jaar): *Veevoerspoor*
2. **Middellange termijn** (3-5 jaar): *Plaatsingsruimte NL* optimaal invullen via be- en verwerking en *export*
3. **Lange termijn** (5-10 jaar): *Mestverwaarding*

Uitgangspunt voor beleid en activiteiten:

“maak ondernemers zelf verantwoordelijk voor hun eigen oplossingen: of door de bedrijfsvoering aan te passen (voer – afzet - verwerking) of door minder dieren te houden”

Fosfaatstromen Nederlandse veehouderij, in miljoen kg fosfaat per jaar

Veevoerspoor: 'Wat er niet in gaat komt er ook niet uit'

- Overleg en akkoord tussen LTO, Nevedi en PDV
- Per 2011 verlaging fosfaatproductie NL veestapel met 10 miljoen kg. via het voerspoor
- Uiterlijk 1 januari 2013: nog eens 10 miljoen kg.
- Vraagpunten:
 - o Fosfor in mengvoer (versus brijvoer/enkelvoudige droge en natte bijproducten) en P-efficiency
 - o Invloed op prijs en diergezondheid
 - o Vrijwillig/verplicht/convenant/verordening

Optimale afzet in Nederland: naar een veehouderij zonder kunstmest

Markt en ondernemer:

- Grond aan dieren koppelen
- Structurele relaties grondgebruikers/mineralenontvanger en veehouder/mineralenproducent
- Mest op maat, klantgerichtheid, opslag en logistiek
- Regionale kringlopen sluiten

Beleid:

- Aangepaste derogatie via pakketten(N)
- Vrijstelling bodemverbeteraars (P)
- Pilot Kunstmestvervangers (N)
- Flexibele gebruiksnormen (N en P)

Export

- Noodzakelijke export van mineralen uit NL lost probleem mineralenoverschot op. Mestverwerking noodzakelijk.
- Streven naar afzet van producten met toegevoegde waarde op structurele vraagmarkten.
- Veel risico's en onzekerheden:
 - o Status mineralenconcentraat
 - o SDE regeling
 - o Vraag uit derde landen
 - o Stimuleringsregeling mestverwerking
 - o EU verordening dierlijke bijproducten
 - o Locaties en vergunningen

Rol en positie ZLTO en LTO

1. Initiëren

Nieuwe initiatieven: van BMC tot ...

2. Instrumenteren

- Beleidsruimte: kunstmestvervangers, bodemverbeteraars, export wetgeving, ...
- Regeling voor stimulering of continuering mestverwerking

3. Investeren

- Rol NCB-ontwikkeling
- Betere financieringsmogelijkheden, partners...

→ Nu: focus op Mineralen Plaatsing Plan (MPP)

Mineralen Plaatsing Plan (MPP)

- Ondernemer is verantwoordelijk voor verkleinen mestoverschot op bedrijf, **vrijheid in keuze, strategie en maatregelen**:
 - o Veevoer
 - o Extra grond aan bedrijf koppelen
 - o Mestverwerking
 - o Minder dieren houden
- Maar: **verantwoordelijkheid ontlopen kan niet meer**

Stimulering mestverwerking - I

Achtergrond:

- Mestverwerking vereist:
 - o om de export vergaand te vergroten
 - o om de nationale afzet te optimaliseren
- Noodzaak tot:
 - o Instrument dat de continuïteit van mestverwerking waarborgt op de langere termijn
 - o Stimulering voor ondernemers om mest te verwerken
 - Kostennadeel bij mestverwerking wordt opgeheven

Stimulering mestverwerking - II

- Iedere veehouder met een overschot wordt aangesproken.
- Noodzaak tot verwerking is niet in alle regio's even hoog.
- Degene met 'het grootste probleem' heeft de zwaarste taak.
- Verhandelbaarheid/uitwisseling is mogelijk.
- Geldstromen lopen wel naar verwerkers.
- Aantal kg. N en P dat verwerkt wordt is vooraf te bepalen en goed te monitoren.
- Ondernemers hebben keuze om overschot op ander wijze te verkleinen als via mestverwerking (veevoerspoor, grond verwerven)

Stimulering mestverwerking - III

[REDACTED]

jaar	13	14	15	16	17	18	19	20
%								
Zuid	5	10	15	20	25	30	35	40
Oost	0	2,5	5	7,5	10	12,5	15	17,5
Overig	0	0	2	3,5	5	6,5	8	10

Samenvattend: ...

- Voeren, verwerken, verdienen
- Samenwerking noodzakelijk
- Stimuleringsregeling om van de grond te komen
- 'Mest: het bruine goud'

- Forumdiscussie
- Pauze
- Vragen en discussie

Verslag gesprek LTO, EL&I en IenM over mestgebruik

16 februari 2011 (vervolg op het gesprek met LTO op 2 februari 2011)

Aanwezig: [REDACTED]
[REDACTED]

Afwezig met bericht: [REDACTED]

Het gesprek richtte zich op A. flexibele gebruiksnormen, B. mestsoorten en daarnaast kwamen een C. aantal overige onderwerpen aan de orde.

A. Flexibele gebruiksnormen

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

	[REDACTED]	[REDACTED]
[REDACTED]	[REDACTED]	[REDACTED]
[REDACTED]	[REDACTED]	[REDACTED]

1. stikstof op grasland

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

2. stikstof op bouwland

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

[REDACTED] LTO laat een deskstudie uitvoeren [REDACTED]), waarin gekeken wordt wat de mogelijkheden voor een dergelijke verantwoordingssystematiek zijn, die zoveel mogelijk aansluit bij de

handelingen die een boer nu al registreert. In de studie wordt ook gekeken naar de mogelijkheden voor borging, zoals Nmin. [REDACTED]
Zodra deze studie in april afgerond is, worden de resultaten met EL&I en I&M besproken.

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

3. fosfaat op grasland/melkveebedrijven

In het vierde actieprogramma is afgesproken de differentiatie van fosfaat GN naar gewasopbrengst te onderzoeken. Dit onderzoek wordt op Koeien en Kansen bedrijven uitgevoerd. [REDACTED]

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED].

4. fosfaat op bouwland

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

B. Mestsoorten

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

[REDACTED]

C. Overig

- [REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
- [REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
- [REDACTED]
[REDACTED]
- [REDACTED]
[REDACTED]
- [REDACTED]
[REDACTED]
- [REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
- [REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
- [REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
- [REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

207p

projectplan

Kabinetsvisie Mest- en volumebeleid

Versie 24-02-2011

1. Doel project

a. Voorbereiden van een langetermijnvisie van het kabinet op een integraal mestbeleid, waarbij het door de fracties van VVD, CDA en PVV ingediende tienpuntenplan wordt betrokken, alsmede de aangenomen motie van der Vlies en de aangenomen motie Snijder-Hazelhoff

Citaten staatssecretaris Bleker (AO mest, 15 december 2010):

'Ik pak de handschoen op die mevrouw Van Veldhoven en anderen op tafel hebben gelegd: in het kader van de discussie over de dierenrechten en het vijfde actieprogramma verder kijken dan vier jaar vooruit. We moeten over een wat langere periode kijken. Zoals mevrouw Jacobi aangaf, moeten we ook integraal naar het mestvraagstuk kijken.'

'Ik wil naar een situatie waarin het woord "mest" een positieve klankkleur krijgt. Ik ben inmiddels van de leeftijd dat ik nog weet dat men in mijn jonge jaren in de akkerbouw en de melkveehouderij blij was als men mest had. Je had er voldoende van nodig en je ging er op een fatsoenlijke, gezonde manier mee om. Die connotatie moet het begrip "mest" weer krijgen. Daar roept de Kamer eigenlijk ook toe op. Naar mijn gevoel kan dat ook op basis van de dingen die nu gebeuren. We moeten mestverwerking in toenemende mate zien als hightech processing: zeer gericht precisiewerk. Kunstmest wordt vervangen, er komen kunstmestloze bedrijven in de agrarische sector en er is sprake van precisietoediening, zowel op agrarische productiegronden als op daaraan gekoppelde ecologische lichamen. Er wordt in Nederland een aantal projecten en pilots uitgevoerd die hiervoor een basis zouden kunnen bieden, naar ik meen zes à zeven, die overigens met zeer veel positieve belangstelling door de Europese Commissie worden gezien. Er is recent een conferentie over dit onderwerp geweest in Nederland. Daar zijn dergelijke innovaties ook besproken. Dat is volgens mij de langetermijnroute die we moeten volgen. In de eerste helft van volgend jaar zal ik in de aanloop naar het volgende actieprogramma schetsen hoe dit eruit moet gaan zien, voor een wat langere periode dan vier jaar. Daarbij zal ik ook gebruikmaken van de zaken die door de coalitiepartners zijn ingebracht en van de ervaringen met de pilots.'

'De langetermijnvisie en de dierenrechten zullen wij met diverse relevante partijen bespreken, dus ook met ngo's en milieuorganisaties. De heer Van Gerven sprak over het Capgemini-rapport. Dat is een van de bouwstenen die wij kunnen gebruiken voor de langetermijnvisie. Bij de langetermijnvisie worden verschillende aspecten en invalshoeken betrokken, dus ook het type invalshoek waarover mevrouw Ouwehand sprak. Ik ben weliswaar van calvinistische origine, maar ik neem niet de ellende van de hele wereld op mijn schouders! Ik al een en ander een beetje afgrenzen. Ik kijk niet direct naar de betekenis van ons mestbeleid voor Jakarta en omgeving.'

b. Besluitvorming voorbereiden over vraag of, en zo ja, hoe de overheid vanaf 1 januari 2015 een vorm van sturing op de totale omvang van de veehouderij in Nederland dient te voeren.

Citaat staatssecretaris Bleker (AO mest, 15 december 2010):

'Ik heb in een AO in november al toegezegd dat we volgend jaar in april of mei de discussie over dierenrechten zullen starten. We zullen met ideeën daarover komen. Ik denk in eerste instantie dat deze discussie niet een-op-een kan worden gerelateerd aan het nieuwe mestbeleid voor de lange termijn. Deze zaken hebben wel een relatie, maar het is te simpel om die als een causaal verband te zien.'

'Ik ga in op de dierenrechten. Daar heb ik ook niets nieuws over te melden. Ik heb toegezegd dat hierover in april of mei een notitie komt; dan zullen wij hierover discussie voeren. Mevrouw Snijder kiest een heel stellige opstelling. Ik heb er inmiddels met meerdere mensen over gesproken. Ik heb het gevoel dat de nuance groter wordt naarmate je er langer met elkaar over praat. Ik wil er dus nog een tijdje over praten, ook met de verschillende organisaties. Het lijkt niet zo zwart-wit te liggen. Het kan best zijn dat je uiteindelijk op de conclusie van mevrouw Snijder uitkomt, maar die conclusie moet dan wel na wikken, wegen en overleggen tot stand zijn gekomen. Er zijn ook mensen die redelijk dicht bij bijvoorbeeld de VVD staan, maar er na veel wikken en wegen net een andere conclusie aan verbinden. Laten wij daarin de rust en de nuance bewaren. Dat is mijn lijn op dit punt.'

2. Afbakening/raakvlakken

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED].

3. Eind- en tussenproducten

Eindproducten

Conceptbrief aan de Tweede Kamer van de staatssecretarissen van EL&I en I&M met daarin

- a. de langetermijnvisie van het kabinet op een integraal mestbeleid
- b. de beschrijving van de kabinetsinzet ten aanzien van het vraagstuk of er in 2015 een vorm van volumebeheersing/sturing op de omvang van de veehouderij moet zijn en hoe deze beheersing/sturing er uit moet zien. De conceptbrief bevat ook een beschrijving van de gemaakte afweging (ook in relatie tot alternatieve beleidsopties) die geleid heeft tot deze inzet. In de brief wordt ook de uitwerking van de motie Koopmans/Snijder-Hazelhoff over stimuleren van mestbe/verwerking gegeven.

Bijbehorend dossier voor de onderbouwing van de kabinetsinzet (en argumenten voor en tegen alternatieven) en het voeren van het debat over dat besluit met de Tweede Kamer en belanghebbenden.

Tussenproducten

Zie planning

4. Eindverantwoordelijken

Staatssecretaris van EL&I en Staatssecretaris van I&M

5. Stuurgroep

- Voorzitter: [REDACTED] (directeur EL&I/AKV)
- secretaris: [REDACTED] (EL&I/AKV), projectleider
- Leden: [REDACTED] (beide I&M/DGM), [REDACTED] (EL&I/JZ), [REDACTED] (EL&I/AKV), [REDACTED] (EL&I/pdN2000), [REDACTED] (EL&I/DR), [REDACTED] (EL&I/nVWA), [REDACTED] (EL&I/DRZ), [REDACTED] (I&M/DGW)
- Agendalid: [REDACTED] (EL&I/DKI)

6. Samenstelling projectgroep

- projectleider: [REDACTED] (EL&I/AKV)
- projectsecretaris: [REDACTED] (EL&I/AKV)
- deelnemende ministeries/directies: I&M ([REDACTED]), [REDACTED] (AKV), [REDACTED] (JZ), [REDACTED] (DR), [REDACTED] (DRZ), [REDACTED] (DKI)
- agendaleden: [REDACTED] (nVWA), [REDACTED] (DRZ), [REDACTED] (I&M), [REDACTED] (AKV), [REDACTED] (DC);
- te betrekken: programmadirectie GLB ([REDACTED] ??), innovatienetwerk

7. Relevante Omgeving

7a. Actoren

- a. Tweede Kamer: beleidsdebat en eventuele wetgeving
- b. Eerste Kamer: eventuele wetgeving

- c. Maatschappelijke belangenorganisaties: inbreng gezichtspunten en feiten; o.a. LTO, agrarische vakbonden, Cumela, TLN, Productschappen, NZO, VION, Friesland-Campina, Nevedi, Natuur en Milieu, provinciale milieufederaties, Natuurmonumenten, Milieudefensie, VEWIN, BVOR (Branche Vereniging Organische Reststoffen) en MMF (Minerale meststoffenfederatie), Rabobank, initiatieven mestverwerking
- d. Andere overheden: verdeling verantwoordelijkheden: provincies/IPO, Waterschappen/UvW, VNG.
- e. Internationale context: Europese Commissie, buurlanden (i.v.m. export)

7b. Belendende trajecten binnen EL&I en I&M relevant voor beleidsvorming.

Aandachtspunt: interne afstemming!

- a. Evaluatie Meststoffenwet 2012 en voorbereiding vijfde actieprogramma Nitraatrichtlijn (5^e AP):
 - EMW2012: ex post evalueren van gevoerde beleid/ ex ante verkennen van beleidsopties voor invulling toekomstig beleid. Looptijd: eind 2010 – begin 2012.
 - Voorbereiding 5^e AP: opstellen mestbeleid voor de jaren 2014-2017. Looptijd: begin 2012 – eind 2013.
- b. Programmatische aanpak stikstof (PAS): klaar eind 2011.
- c. Invulling/herziening GLB (huidige periode en nieuwe periode): tot eind 2013.
- d. Actualisatie visie duurzame veehouderij (EL&I): loopt
- e. Maatschappelijke discussie megastallen (EL&I, toezegging staatssecretaris Bleker)
- f. Onderzoek 'verkenning van beperking veestapel als optie voor sluiting nutriëntenkringloop en halen milieudoelen' (uitvoering PBL, opdracht I&M, oplevering in april 2011)

7c. Overige relevante trajecten

- a) Topcommissie verduurzaming veehouderij in Brabant; levert rapport op voor zomervakantie 2011.

8. Inzet projectgroepleden

Gevraagde tijdsinzet projectgroepleden in periode december 2010 tot en met april 2011:

- Projectleider/secretaris: 16 a 24 uur per week
- Leden: 8 a 16 uur per week.

9. Aanpak

- a. (literatuur)onderzoek
- b. interviews
- c. discussie

9a. Aanvullend onderzoek

budget

2 ton (incl BTW) te reserveren in EL&I/AKV-begroting 2011.

9b. Lijst van organisaties voor plannen informele gesprekken

Organisatie	Namen deelnemers	Wie plant en voert gesprek?	Wanneer	
LTO-Nederland			2/2/2011	
NVV			11/2/2011	
NVP				

NMV		[REDACTED], I&M	16/02/2011	[REDACTED]
NAV		[REDACTED] [REDACTED]		[REDACTED]
Friesland-Campina		[REDACTED]	23/02/2011	[REDACTED]
NZO				
Vion		[REDACTED] [REDACTED]	2/2/2011	[REDACTED]
Productschappen				[REDACTED]
Nevedi		[REDACTED]		[REDACTED]
Agrifirm		[REDACTED]		[REDACTED]
Natuur en Milieu	[REDACTED]	[REDACTED]	9/2/2011	[REDACTED]
VEWIN	[REDACTED]	[REDACTED]		[REDACTED]
Milieufederaties	[REDACTED] @geldersemilieufederatie.nl; [REDACTED] [REDACTED]@bmf.antenna.nl)			[REDACTED]
Natuurmonumenten	[REDACTED] [REDACTED]@natuurmonumenten.nl);			[REDACTED]
Milieudefensie	[REDACTED]			[REDACTED]
CUMELA		[REDACTED]		[REDACTED]
TLN		[REDACTED]		[REDACTED]
BMA				[REDACTED]
BVOR		[REDACTED]	9/3/2011	[REDACTED]
MMF		[REDACTED]		[REDACTED]
Rabobank		[REDACTED] [REDACTED]	17/3/2011	[REDACTED]
Provincies	[REDACTED]/NB; [REDACTED]/GLd; [REDACTED]/Friesland; [REDACTED] [REDACTED]/Utrecht	[REDACTED] [REDACTED]	16/2/2011	[REDACTED]
UvW				[REDACTED]

10. Planning.

Zie bijlage.

Van: [REDACTED]
Verzonden: donderdag 21 april 2011 15:37
Aan: [REDACTED] @minez nl>; [REDACTED]
[REDACTED] @nvwa nl>; [REDACTED] @minez nl>; [REDACTED]
[REDACTED] @minez nl>; [REDACTED] @rvo nl>; [REDACTED]
[REDACTED] @minez.nl>; [REDACTED]
[REDACTED] @minvrom.nl>; [REDACTED] @minvrom.nl'
[REDACTED] @minvrom nl>; [REDACTED]
[REDACTED] @minez nl>; [REDACTED] @minez.nl>; [REDACTED]
[REDACTED] @nvwa nl>; [REDACTED] @minvrom.nl)' [REDACTED] @minvrom nl>
CC: [REDACTED] @nvwa nl>; [REDACTED] @minvenw nl'
[REDACTED] @minvenw nl>; [REDACTED]
[REDACTED] @minez.nl>

Collega's

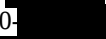
Op de agenda weer een flink aantal stukken. De focus ligt echter op de bijlagen 1.1 (Conceptverslag overleg Atsma-Bleker van 18 april 2011) en 4.1 (Notitie 'Opties instrument beheersing veehouderij'). Met het overleg tussen de Staatssecretarissen achter ons en een AO mestbeleid op 1 juni in het vooruitzicht, moet tijdens deze projectgroep de kern van de varianten vast komen te staan. Op basis daarvan moet de brief van het Kabinet aan de Tweede Kamer geformuleerd worden.

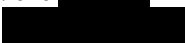
Er is een extra projectgroep gepland voor 24 mei van 13:00 tot 15:30 uur (zaal Gelderse Poort). Deze kan benut worden om het dossier voor het AO te bespreken. Zet hem alvast in je agenda!!

Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (EL&I) Directie Agroketens en Visserij (AKV)
Cluster Milieu & Mestbeleid Postbus 20401

2500 EK Den Haag

Tel nr. : 070-

Fax nr. : 070-

E-mail: @minlnv.nl

Bezoekadres: Prins Clauslaan 8 te Den Haag

Agenda overleg 26 april 2011

Zaal Dwingelderveld, Hoofdgebouw EL&I, gang Kruid 1, 13.00 – 16.00

Genodigden

(vz),

(secr)

Agendaleden

Agenda

1. **Opening**
2. **Mededelingen**
 - Conceptverslag overleg Atsma-Bleker van 18 april 2011 **Bijlage 1.1**
3. **Vorige vergadering(en) + actiepuntenlijst**
 - Conceptverslag Projectgroepvergadering 12 april 2011 **Bijlage 2.1**
 - Conceptverslag Stuurgroepvergadering 18 april 2011 **Bijlage 2.2**
 - Verslag informeel overleg LTO Nederland 15 april 2011 **Bijlage 2.3**
 - Definitief verslag overleg CUMELA 7 april 2011 **Bijlage 2.4**
 - Milieuopgave **Bijlage 2.5**
4. **Planning**
 - Planningsoverzicht **Bijlage 3.1**
 - Voorbereiding volgende vergadering stuurgroep 12 mei 2011 **Mondeling**
 - AO Mestbeleid 1 juni 2011 **Mondeling**
 - Analyse 10-puntenplan (ter voorbereiding op Kamerbrief) **Bijlage 3.2**
5. **Volumebeleid**
 - Notitie 'Opties instrument beheersing omvang veehouderij' **Bijlage 4.1**
 - Scenario's ontwikkeling mestoverschot **Bijlage 4.2**
6. **Verdere uitwerking kabinetsvisie**
 - Herziene concepttekst Kabinetsvisie mestbeleid 2025 **Bijlage 5.1**
 - Samenvatting visie in één sheet (concept) **Bijlage 5.2**
7. **Afspraken volgend(e) overleg(gen)**
 - Projectgroep 10 mei 2011, 13:00 tot 16:00 uur, zaal Graafschap
 - Projectgroep 24 mei 2011, 13:00 tot 15:30 uur, zaal Gelderse Poort (ter voorbereiding op AO 1 juni 2011)
8. **Rondvraag en sluiting**

Projectgroep omvang veehouderij

Conceptverslag overleg 12 april 2011 (13:30 tot 16:30 uur)

Aanwezig: [REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

Afwezig: [REDACTED]

1. Opening

- [REDACTED] heet iedereen welkom. [REDACTED] heeft verlof, [REDACTED] komt later.
- Agenda: akkoord.

2. Mededelingen

- [REDACTED]: Overleg tussen Atsma en Bleker van 7 april is niet doorgegaan vanwege ziekte [REDACTED].
- [REDACTED]: Overleg tussen Bleker en Atsma van 19 april is verschoven naar 18 april van 16:15 – 17:00 uur.
- [REDACTED]: Stuurgroep van 19 april is verschoven van 19 april naar 18 april van 17:00 – 18:30 uur.
- [REDACTED]: Er is vooroverleg geweest met Atsma (t.b.v. van gesprek tussen Bleker en Atsma van 7 april). [REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]: [REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

3. Vorige vergadering(en), inclusief actiepuntenlijst

Verslag Projectgroep (bijlage 1.1)

- [REDACTED], n.a.v. gesprek DG [REDACTED]: [REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
- [REDACTED], n.a.v. conceptverslag [REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
- Actiepuntenlijst (Zie bijlage bij dit verslag).
 - ≡ Actiepunt 68: Nog niet afgerond. Moet mee met stukken voor Stuurgroep van 18 april.
 - ≡ Actiepunt 69: Wordt meegenomen in nota aan Staatssecretarissen ter voorbereiding op gesprek 18 april.
 - ≡ Actiepunt 70: Staat op de agenda (bijlage 3.2).
 - ≡ Actiepunt 71: Zie mededelingen.
 - ≡ Actiepunt 72: Staat op de agenda (bijlage 3.3).
 - ≡ Actiepunt 73: Staat op de agenda (bijlage 2.2). Er gaat een aangepaste versie hiervan vandaag de lijn in.
 - ≡ Actiepunt 74: Blijft staan.
 - ≡ Actiepunt 75: Staat op de agenda (bijlage 4.1).
 - ≡ Actiepunt 76: Gebeurd. Opgenomen in notitie volumebeleid (bijlage 3.1).
 - ≡ Actiepunt 77: Blijft staan.
 - ≡ Actiepunt 78: Staat op de agenda (bijlage 3.4).

Conceptverslag overleg Nevedi (bijlage 1.2)

- [Redacted text block]
- [Redacted text block]
- [Redacted text block]

Gesprek CUMELA (mondeling)

- [Redacted text block]

4. Planning (bijlagen 2.1 en 2.2)

- [Redacted text block]
- [Redacted text block]
- [Redacted text block]

5. Volumebeleid (bijlage 3.1 t/m 3.4)

Notitie 'opties instrument beheersing omvang veehouderij' (bijlage 3.1)

- [Redacted text block]
- [Redacted text block]

• [REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

- [REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

[illegible]

A horizontal bar chart titled 'Percentage of respondents who have been in a relationship for 10 years or more'. The y-axis lists four categories: 'Male 18-29', 'Male 30-49', 'Female 18-29', and 'Female 30-49'. For each category, there are two bars: a blue bar representing 'Total' and a red bar representing 'Gay'. The x-axis represents the percentage, ranging from 0 to 100. The data is as follows:

Category	Total (%)	Gay (%)
Male 18-29	~85	~65
Male 30-49	~100	~45
Female 18-29	~90	~10
Female 30-49	~95	~85

7. 10-Puntenplan coalitie (bijlage 5.1)

- [REDACTED]

10. Rondvraag en sluiting

- [REDACTED]
[REDACTED]

Bijlage 2.1 Conceptverslag vergadering projectgroep KMV 12-04-2011 (002)

Actiepuntenlijst

Nr.	Overleg	Wie?	Wat?	Wanneer af?	Afgerond?
68	05-04-2011	[REDACTED]	Analyse 10-puntenplan	Stuurgroep 18-04-2011	
74	05-04-2011	[REDACTED]	Haalbaarheid kabinetsbrief eind mei voorleggen aan Stuurgroep.	Na 19-04-2011 (overleg Atsma-Bleker)	
77	05-04-2011	[REDACTED]	Legitimatie van toedeling melkveerechten aan ondernemers die investeringsverplichting zijn aangegaan.	Projectgroep 26-04-2011	
79	12-04-2011	[REDACTED]	[REDACTED] [REDACTED] [REDACTED]	18-04-2011	
80	12-04-2011	[REDACTED]	[REDACTED] [REDACTED] [REDACTED]	Stuurgroep 18-04-2011	
81	12-04-2011	[REDACTED]	[REDACTED] [REDACTED] [REDACTED] [REDACTED] [REDACTED]	Projectgroep 26-04-2011	
82	12-04-2011	[REDACTED]	Opmerkingen en aanvullingen op visietekst, met name paragrafen 4 en 5. Aanleveren aan [REDACTED]	Projectgroep 26-04-2011	
83					
84					

Bijlage 2.1 Conceptverslag vergadering projectgroep KMV 12-04-2011 (002)

Lijst van organisaties voor plannen informele gesprekken

Organisatie	Wie plant en voert gesprek?	Wanneer	Bijzonderheden
LTO-Nederland	██████████	02-02-2011, vervolg 16-02-2011	Concept-verslag bij stukken overleg 22-02-2011
NVV	██████████	11-02-2011	Concept-verslag bij stukken overleg 22-02-2011
NVP			
NMV	██████████	16-02-2011	Verslag bij stukken overleg 08-03-2011
NAV	██████████		NAV reageert niet.
Friesland-Campina	██████████	23-02-2011	Verslag bij stukken overleg 26-04-2011
NZO			
Vion	██████████	02-02-2011	Verslag bij stukken overleg 08-02-2011
Productschappen			
Nevedi	██████████	06-04-2011	
Agrifirm	██████████		Verslag bij stukken overleg 12-04-2011
Natuur en Milieu	██████████	24-03-2011	Verslag bij stukken overleg 05-04-2011
VEWIN	██	24/02/2011	Verslag bij stukken overleg 22-02-2011
Milieufederaties		09-02-2011	
Natuurmonumenten			
Milieudefensie			
CUMELA/BMA	██████████	07-04-2011	Verslag bij stukken overleg 26-04-2011
TLN	██████████		Afspraak 13 april afgezegd door TLN. Ze komen nu met een schriftelijke inbreng.
MMF	██████████	09-03-2011	Verslag bij stukken overleg 22-03-2011
Rabobank	██████████	17-03-2011	Verslag bij stukken overleg 22-03-2011
Provincies	██████████	16-02-2011	
UvW			

Conceptverslag vergadering stuurgroep KMV 18042011

_____. _____.

█ heet iedereen welkom en meldt wie zich afgemeld heeft. Hij draagt het voorzitterschap over aan █, aangezien dit zijn laatste stuurgroepvergadering is..

Is niet doorgedaan. [REDACTED] heeft even met staatssecretaris Bleker gesproken. [REDACTED]
[REDACTED]
[Het overleg is alsnog doorgedaan op 19 april, zie bijgevoegd verslag]

_____ geeft een korte toelichting bij de bevindingen uit de gesprekken met de belangenorganisaties.

_____ merkt op dat communicatie over dit project vanuit het project moet gebeuren. _____

_____ wijst op risico van anticipatie als gevolg van aankondiging van overheidsingrijpen. Risico lijkt zich vooral voor te doen als er gekozen zou worden voor een rechtenstelsel in de melkveehouderij. _____

Geen opmerkingen. De acties zijn afgehandeld op nr. 1 na. [REDACTED] neemt actie 1 over van [REDACTED] en organiseert een overleg van delegatie stuurgroep met [REDACTED] c.s.. Actiepunt 7 wordt georganiseerd vanuit project EMW2012. [REDACTED] merkt op dat van belang is om de samenhang te bewaken tussen veranderingen aan de kant van de gebruiksnormen in relatie tot actie 7 en invulling van volumebeleid.

Bijlage 5.1 maakt de nodige discussie los.

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED].

Bijlage 5.2: Inhoudelijk niet behandeld. Wat er ligt is voldoende basis voor gesprek op 19 april met Stassen. Van belang dat projectgroep verder gaat met uitwerken opties.

Geen opmerkingen

1

Stuurgroep kabinetsvisie mest- en volumebeleid (KMV)

Bijlage: afsprakenlijst

	Datum afspraak	Afspraak/actie	Wie	Datum klaar
1	18-4	Uitnodigen ████████ e.a. voor gesprek met delegatie uit het project	████	z.s.m.
2	18-4	Tabel mestmarkt: de marges in de cijfers verkleinen	projectgroep	12/5/11
3	29-3	Verder invullen opties volumebeleid, ook afhankelijk van uitkomst gesprek stassen	Projectgroep	12/5/11
4	18-4	Acties benodigd om eventuele problemen tot 2015 oplossen in kleiner comité voorbereiden. Zie ook gesprek stassen.	AKV/I&M	

Verslag informeel overleg met LTO 15 april 2011 over kabinetsvisie mest en volumebeleid - concept

Aanwezig: [REDACTED] (LTO), [REDACTED] (I&M), [REDACTED] (EL&I)

Overleg is gepland op verzoek van LTO. [REDACTED] had na een overleg met EL&I/DRZ-Zuid over mest de behoefte om verder te praten om misverstanden over mogelijke opties en standpunten te voorkomen. Dit omdat tijdens de reguliere directeurenoverleggen tussen DRZ en ZLTO respectievelijk LLTB andere standpunten over volumebeleid zouden zijn gewisseld dan tijdens de overleggen daarover tussen LTO, EL&I en I&M.

[REDACTED] geeft aan dat voorzitter [REDACTED] al contact heeft gezocht met Bleker en Atsma over een gesprek over de kabinetsvisie. [REDACTED] vertelt dat het vraagstuk van de communicatie aan de staatssecretarissen wordt voorgelegd.

Het gesprek wordt gevoerd aan de hand van een presentatie van LTO over hun opstelling (zie bijlage). De presentatie is bedoeld voor een vergadering van de LTO Bestuursraad volgende week. De presentatie komt in grote lijnen ook overeen met een presentatie die gehouden wordt in bijeenkomsten in het hele land over mineralen. Voor die bijeenkomsten is grote belangstelling van de achterban.

In een gesprek van LTO met de beide Stassen zullen volgens [REDACTED] en [REDACTED] twee hoofdpunten worden besproken. 1) het verplicht verwerken van een substantieel deel van de overschotmest, die ook verplicht buiten de NL landbouw moet worden afgezet; 2) geen volumebeleid, pas in 2013 besluiten of dit desnoods toch moet gebeuren.

De volgende punten komen aan de orde:

Sheet 3:

LTO geeft aan zijn achterban aan dat het productieplafond 2002 een gegeven is. Daar is weinig discussie over in de ontmoetingen met de achterban. [REDACTED]

[REDACTED]
De 50 mg nitraat per liter op gebiedsniveau levert in de zalen meer vragen en discussie op.

Sheet 10:

Het door LTO berekende overschot van fosfaat in 2015 (40-60 miljoen kg per jaar) komt grofweg wel overeen met berekeningen die bij EL&I ook gemaakt worden (op basis van een trits aannames).

Sheet 14:

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

Sheet 15:

[REDACTED]
[REDACTED]

Sheet 16 en sheets mestverwerking:

[illegible]

■ bedankt een ieder voor het prettige en leerzame gesprek.

N:\Mest en milieu\
Mestbeleid\volumema

Milieuopgave tbv kabinetsvisie mest- en volumebeleid

Definitieve versie 19 april 2011

[REDACTED]

Samenvatting

Onderstaande tabel bevat een samenvatting van de milieuopgave die verderop in

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

■ | [REDACTED]

■ | [REDACTED]

[REDACTED]

■ | [REDACTED]

[REDACTED]

4. [REDACTED]

[REDACTED]

■ | [REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

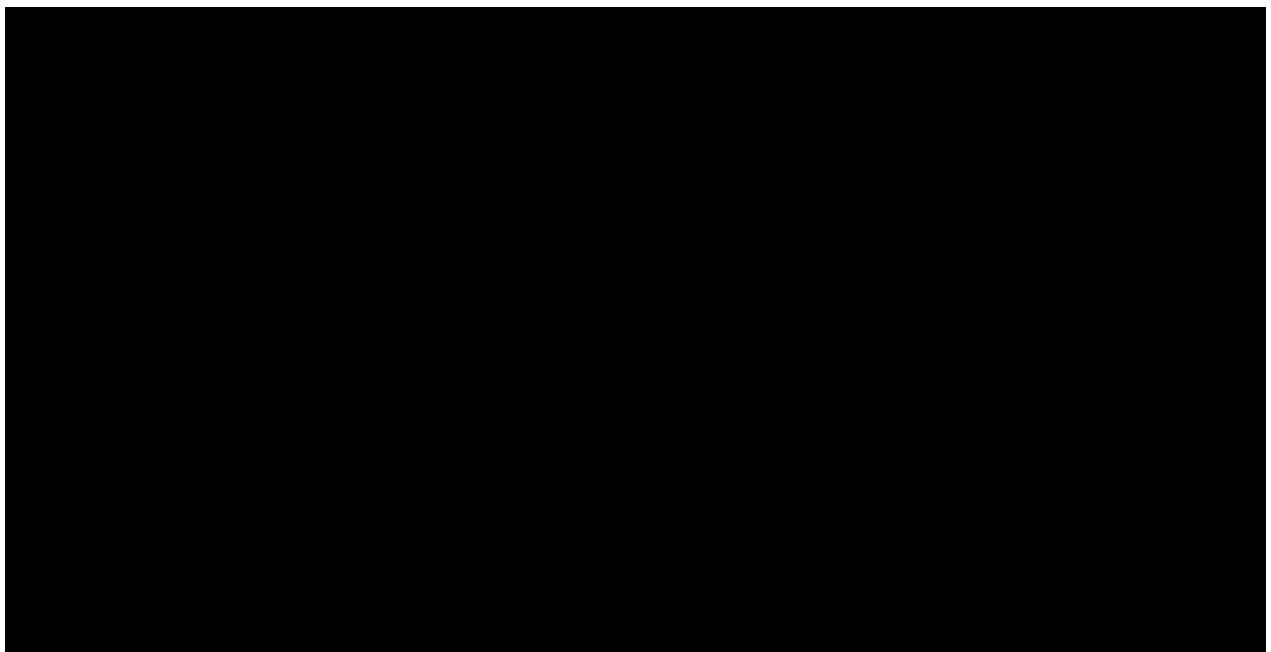
[REDACTED]

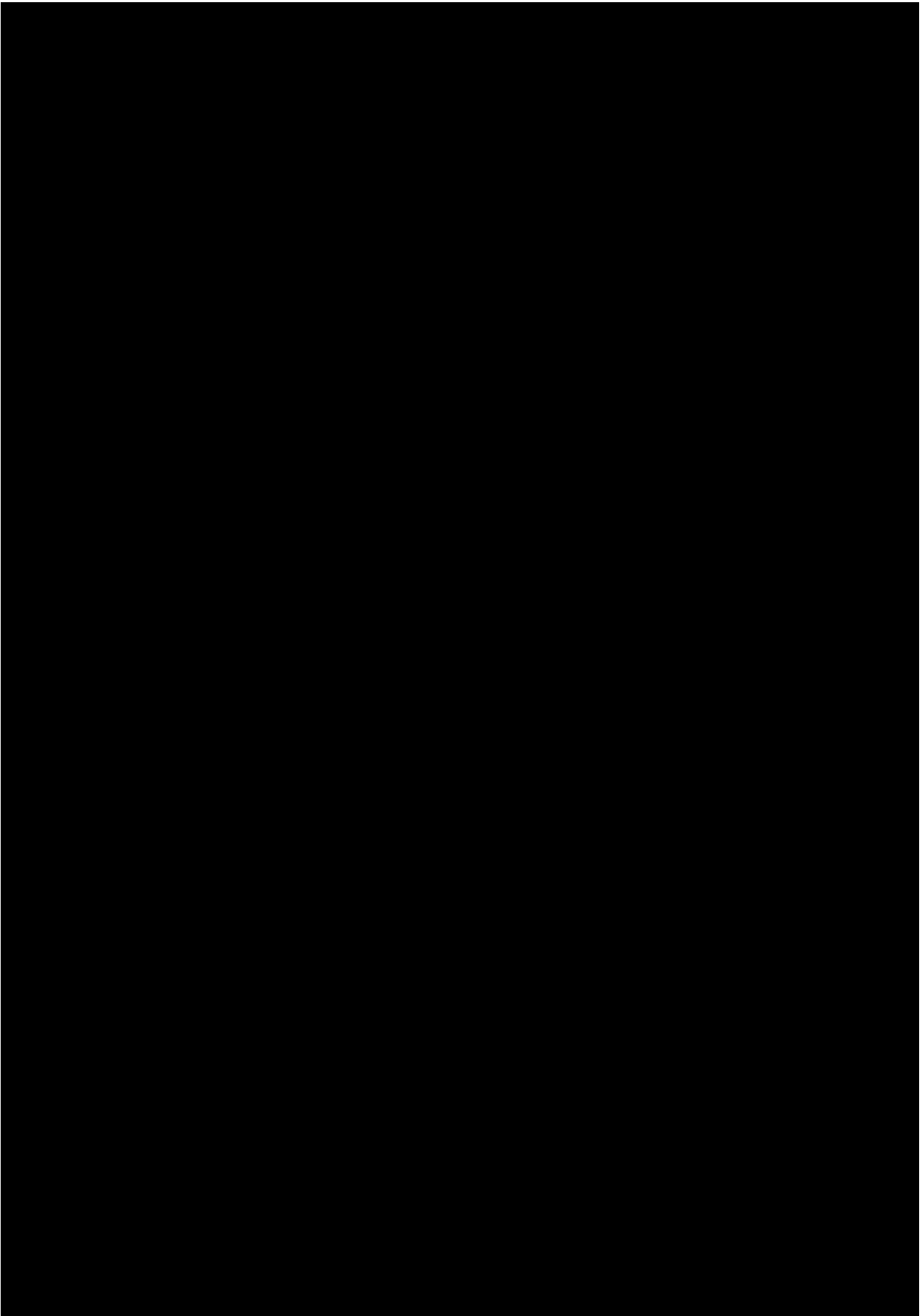
[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

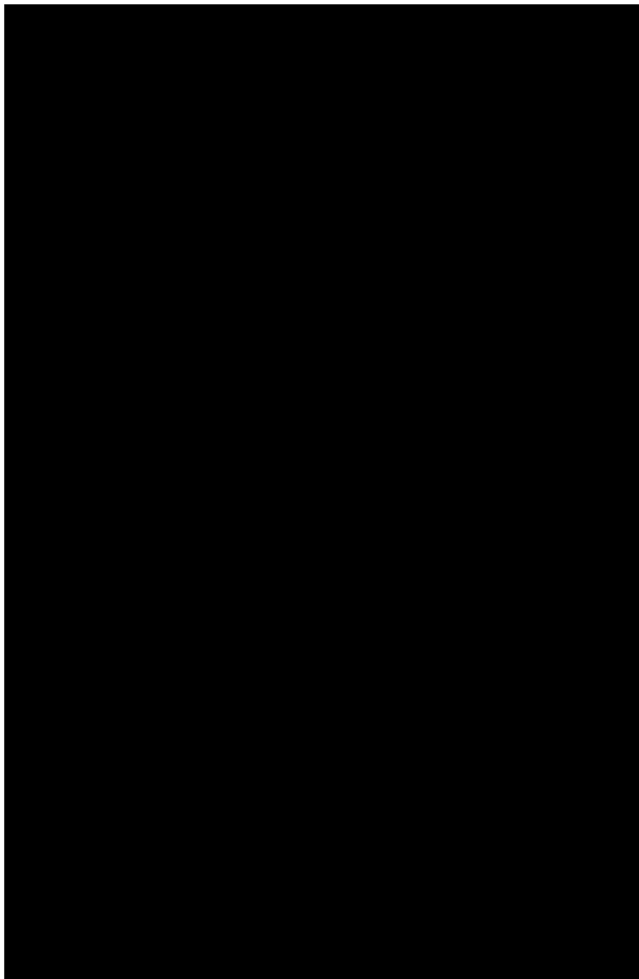
[REDACTED]

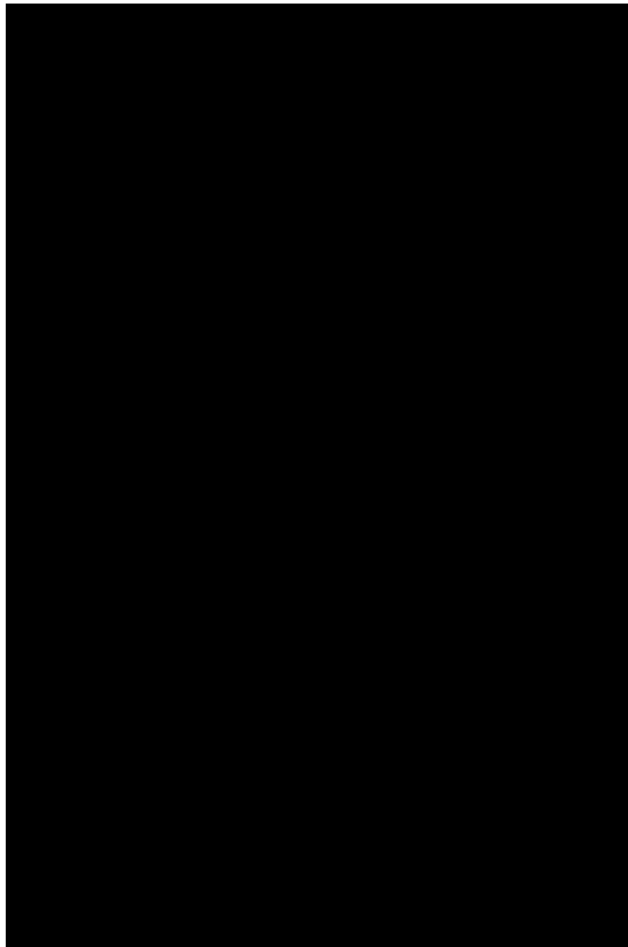

Bronnen en emissies naar het zoete oppervlaktewater: belang van
landbouwemissies

Bron: Puijenbroek, P.van, P. Cleij, H. Visser (2010). Nutriënten in het Nederlandse zoete Oppervlaktewater: toestand en trends. Planbureau voor de Leefomgeving, Bilthoven/Den Haag.

Conclusie: [redacted]
[redacted]
[redacted]
[redacted]
[redacted]

Relatie met mest- en volumebeleid

De bovenstaande tabel en figuren laten zien [redacted]
[redacted]
[redacted]
[redacted]
[redacted]

[redacted]
[redacted]
[redacted]
[redacted]

Inleiding

Deze notitie bevat een overzicht van de milieuopgave die voor de veehouderij en de akkerbouw van belang is in het kader van de kabinetsvisie mest- en volumebeleid, die in april of mei 2011 aan de Tweede Kamer moet worden gezonden. Het overzicht is beperkt tot die milieuaspecten die van belang zijn voor de kabinetsvisie. De inhoud van de notitie dient als bijdrage aan de kabinetsvisie mest- en volumebeleid die in april/mei 2011 aan de Tweede Kamer moet worden gezonden.

[Redacted text block]

Milieugebruiksruimte

Het begrip 'milieugebruiksruimte' staat voor de mogelijke milieubelasting op ecosystemen die, uit oogpunt van risico's voor het functioneren van die ecosystemen, maatschappelijk aanvaardbaar wordt geacht. Al in het eerste milieubeleidsprogramma (NMP1), eind jaren tachtig, werd geconstateerd dat de Nederlandse landbouw met de door haar veroorzaakte milieubelasting, de grenzen van haar milieugebruiksruimte overschrijdt. Sinds die tijd zijn we met het aanscherpen van tussentijdse milieunormen op weg om dit te saneren. Zoals uit de Milieubalans 2009 blijkt, zijn we er nog niet. [Redacted text]

[Redacted text block]

In feite wordt de landbouw voorlopig een grotere milieugebruiksruimte toegemeten, dan die uiteindelijk vanuit het belang van goed functionerende ecosystemen, beschikbaar is. Deze milieugebruiksruimte wordt in 2015 en daarna bepaald door de milieudoelen die dan gelden. [Redacted text]

[Redacted text block]

[Redacted text block]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

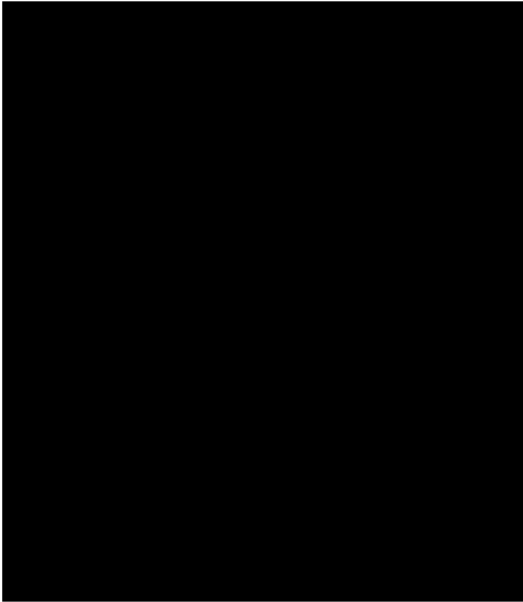
[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

- [REDACTED]
- [REDACTED]
[REDACTED]
 - [REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
 - [REDACTED]
[REDACTED]
 - [REDACTED]
[REDACTED]
 - [REDACTED]
[REDACTED]
 - [REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
 - [REDACTED]
[REDACTED]

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

- [REDACTED]
[REDACTED]
- [REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

[REDACTED]
[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

**LET OP: UITSLUITEND VOOR INTERN GEBRUIK
NIET VERDER VERSPREIDEN**

Aan: Projectgroep KMV
Van: [REDACTED]
Betreft: Analyse 10-puntenplan coalitie
Datum: Overleg Projectgroep 26 april 2011

Inleiding

Tijdens het AO mestbeleid van 15 december 2010 presenteerde de heer Koopmans van de CDA, namens de fracties van CDA, VVD en PVV, een gezamenlijk 10-puntenplan met als boodschap: "Wij hebben een tienpuntenplan gemaakt waarin wij hebben geformuleerd hoe volgens ons in de komende periode moet worden gewerkt aan het nieuwe, vijfde actieprogramma voor de Nitraatrichtlijn. Graag wil ik dat via de voorzitter aanbieden aan het kabinet en aan de collega's."

Met deze notitie wordt een eerste aanzet gegeven tot een analyse van dit 10-puntenplan.

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

- [REDACTED]
- I [REDACTED]
 - I [REDACTED]
 - I [REDACTED]
 - [REDACTED]
 - I [REDACTED]
 - I [REDACTED]
 - I [REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

[REDACTED]

Analyse

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

Wat 1. Grondgebonden mestbeleid

Geen lucht (dierrechten), maar grond door koppeling van dierlijke mineralen aan de grond. Sectoren zullen via integrale managementsystemen aan moeten tonen slagen vooruit te maken. Maak ondernemers zelf verantwoordelijk om hun eigen probleem op te lossen: of door de bedrijfsvoering aan te passen (voer-afzet-verwerking) of door minder dieren te houden.

Analyse

De coalitie neemt hiermee duidelijk stelling tegen het voortzetten van een stelsel van dierrechten en voor een koppeling van dierlijke mineralen aan grond (Snijder-Hazelhoff: "We zijn voor het afschaffen van dierrechten. De VVD is altijd tegen handel in lucht geweest. Investerings in dierrechten dragen op geen enkele wijze bij aan een duurzame veehouderij. Laten we dat voor de toekomst veranderen."). De coalitie kiest voor een "koppeling van dierlijke mineralen aan de grond"; [REDACTED]

De coalitie benadrukt dat ondernemers verantwoordelijkheid zijn voor het oplossen van hun eigen probleem (overschot aan dierlijke mest op het eigen bedrijf) door te kiezen voor voermaatregelen, afzet van dierlijke mest (nationaal, export) en/of mestverwerking. Mocht dit niet voldoende soelaas bieden, dan kan de ondernemer kiezen voor het houden van minder dieren.

Tijdens het AO mestbeleid van 15 december zei Koopmans (CDA) hierover het volgende: "Wij geloven erin dat boeren door een meer grondgebonden

Snijder-Hazelhoff (VVD) verduidelijkt het standpunt van de coalitie als volgt: "De VVD vindt dat de ondernemer zelf verantwoordelijk is voor het aantal dieren dat hij houdt. Hij moet zelf bepalen hoe hij via het voer efficiënt omgaat met mineralen en hoe hij zijn eventuele mineralenoverschot afzet en/of verwerkt. Hij is ervoor verantwoordelijk om zelf in zijn bedrijfsvoering te bepalen hoe hij zijn voer [lees: mest; █████] afzet en de verwerking regelt. Voor het deel waarvoor hij dat niet kan, verliest hij uiteindelijk het recht om dieren te houden. Duidelijkheid dus."

[REDACTED]
 [REDACTED]
 [REDACTED]
 [REDACTED]
 [REDACTED]
 [REDACTED]

Conclusie

Conclusie	Percentage
De organisatie heeft een goede reputatie	95%
De organisatie heeft een goede reputatie	90%
De organisatie heeft een goede reputatie	95%
De organisatie heeft een goede reputatie	85%
De organisatie heeft een goede reputatie	100%
De organisatie heeft een goede reputatie	95%
De organisatie heeft een goede reputatie	80%

Wat [REDACTED]

Analyse

Category	Value
Analyse	100
Analyse	95
Analyse	90
Analyse	85
Analyse	80
Analyse	75
Analyse	70
Analyse	65
Analyse	60
Analyse	55
Analyse	50
Analyse	45
Analyse	40
Analyse	35
Analyse	30
Analyse	25
Analyse	20
Analyse	15
Analyse	10
Analyse	5

[Redacted text block]

Conclusie

[Redacted text block]

[Redacted text block]

[Redacted text block]

[Redacted text block]

[Redacted text block]

3. Veehouderij kunstmestvrij

Wat

[Redacted text block]

Analyse

[Redacted text block]

[Redacted text block]

[Redacted text block]

[REDACTED]

Conclusie

[REDACTED]

4.A

[REDACTED]

Analyse

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

-
Government	Percentage
Current government	85%
Previous government	15%

Conclusie

[REDACTED]
 [REDACTED]
 [REDACTED]
 [REDACTED]
 [REDACTED]

4.B

4.B [REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

[REDACTED]

11

██████████

- _____

[REDACTED]
 [REDACTED]
 [REDACTED]
 [REDACTED]
 [REDACTED]
 [REDACTED]

- [REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

- [Redacted]
- [Redacted]
- [Redacted]

[Redacted]

Conclusie

- [Redacted]
- [Redacted]

6. [Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

- Conclusie** ≡ [REDACTED]
- [REDACTED]
 - [REDACTED]
 - [REDACTED]
 - [REDACTED]
 - [REDACTED]
 - [REDACTED]

7. [REDACTED]

[REDACTED] [REDACTED] [REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

[REDACTED] [REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

[REDACTED] [REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

8. [REDACTED]

[REDACTED] [REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

[REDACTED] [REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

- Conclusie** ≡ [REDACTED]
- [REDACTED]
 - [REDACTED]
 - [REDACTED]
 - [REDACTED]

9. [REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

Conclusie [REDACTED]

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

Analyse [REDACTED]
[REDACTED]

Conclusie [REDACTED]

10.D [REDACTED]
Wat [REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

Analyse [REDACTED]

Conclusie [REDACTED].

10.E [REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

Analyse [REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

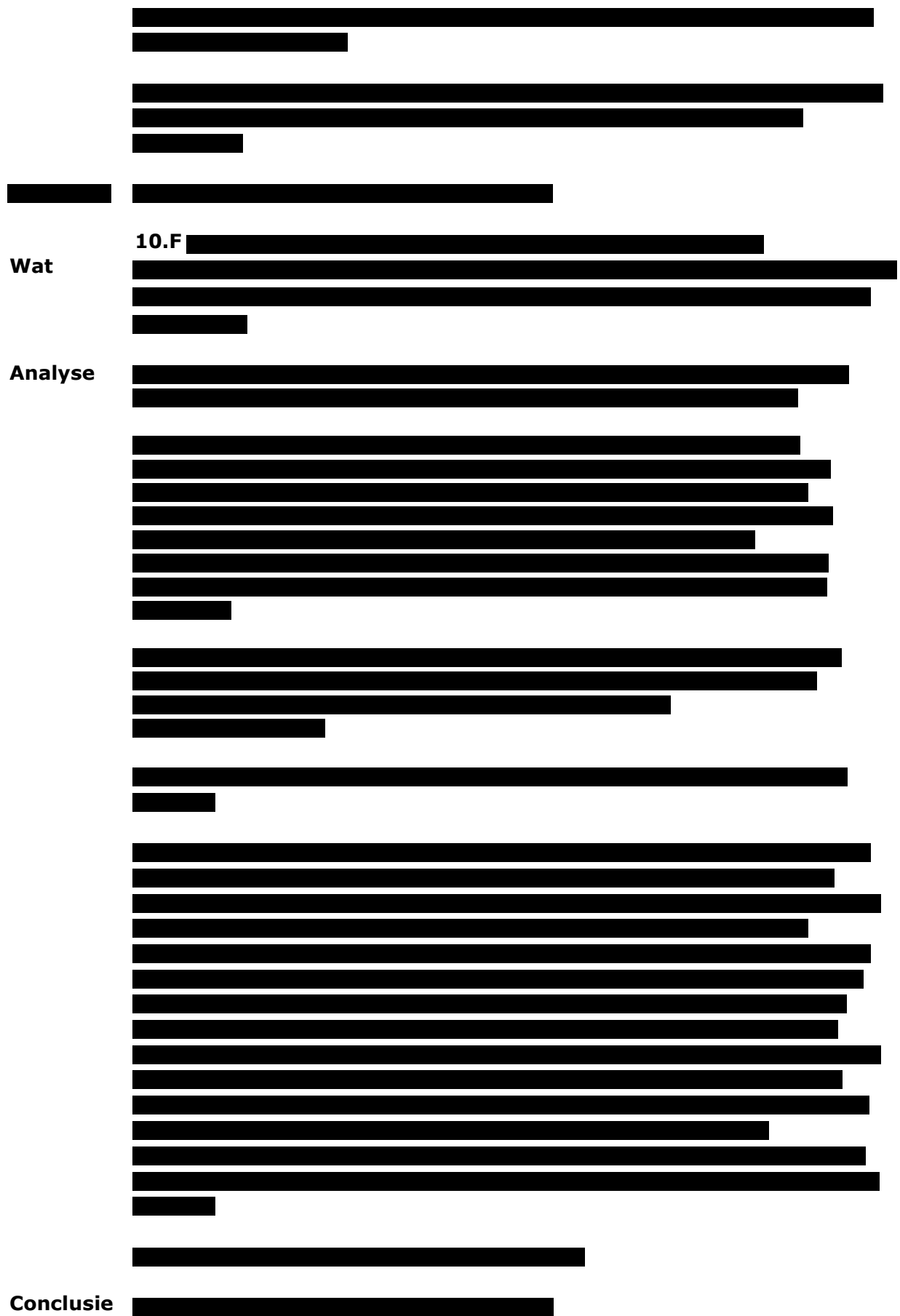

Figure 10 displays a series of horizontal bar charts, labeled 10.G through 10.J, showing the distribution of responses for different categories. Each chart has a y-axis with labels (e.g., 'Wat', 'Analyse', 'Conclusie') and an x-axis representing frequency or count. The bars are black, and the charts are arranged in a grid-like fashion.

10.G

Category	Response 1	Response 2	Response 3	Response 4
Wat	10	10	10	10
Analyse	10	10	10	10
Conclusie	10	10	10	10

10.H

Category	Response 1	Response 2	Response 3	Response 4
Wat	10	10	10	10
Analyse	10	10	10	10
Conclusie	10	10	10	10

10.I

Category	Response 1	Response 2	Response 3	Response 4
Wat	10	10	10	10
Analyse	10	10	10	10
Conclusie	10	10	10	10

10.J

Category	Response 1	Response 2	Response 3	Response 4
Wat	10	10	10	10
Analyse	10	10	10	10
Conclusie	10	10	10	10

[REDACTED]

[REDACTED]

Conclusie ≡ [REDACTED]
■ [REDACTED]
[REDACTED]

[illegible]

Landbouw als motor voor nieuwe groene economie

1. *Grondgebonden mestbeleid:* Geen lucht, maar grond door koppeling van dierlijke mineralen aan de grond. Investerings in dierrechten blokkeren investeringen in concrete duurzaamheidslagen. Door nieuwe verbindingen te creëren tussen dieren en grond is een rigide systeem van dierrechten overbodig. Sectoren zullen via integrale managementsystemen aan moeten tonen slagen vooruit te maken

Actie: Maak ondernemers zelf verantwoordelijk om hun eigen probleem op te lossen: of door de bedrijfsvoering aan te passen (voer-afzet-verwerking) of door minder dieren te houden.

Response	Percentage
Yes, the current administration is responsible	85%
No, the current administration is not responsible	15%

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

Legitimatie en invulling instrument beheersing omvang veehouderij

Versie d.d. 21 april 2011

0. toelichting en beslispunten

Opmerking vooraf: herziene versie, met verwerking van de opmerkingen van de stuurgroep van 15 en 29 maart 2011 en bilaterale opmerkingen pg KMV.

Beslis- en aandachtspunten:

1. zijn de argumenten voor een volumebeheersingsinstrument voldoende beschreven?
2. zijn de beoordelingscriteria voldoende beschreven?
3. zie de uitwerkingen van de opties en de 'uitwerkpunten' die daar staan. Graag expliciete aandacht voor de beslispunten onder de opties (zie kaders).

1. Inleiding

In deze notitie wordt achtereenvolgens ingegaan op de legitimatie van volume sturing na 2015 (§2) mogelijke aangrijpingspunten voor beheersing/sturing van de omvang van de veehouderij/mestproductie (§3), beoordelingscriteria voor die mogelijke invullingen (§4), de reikwijdte van een eventueel instrumentarium (§5) en tot slot, in §6 een aantal mogelijke opties voor invulling van een dergelijk instrumentarium. In de notitie zijn waar nodig beslispunten weergegeven.

2. Legitimatie volume sturing na 2015

[Redacted text block containing multiple paragraphs of blacked-out content]

¹ Zie de memorie van toelichting bij het wetsvoorstel vereenvoudiging productierechten (Kamerstukken II 2004/05, 30 004, nr. 3, p. 3 en 4).

1	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
2	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
3	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
4	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
5	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
6	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
7	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
8	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
9	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
10	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
11	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
12	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
13	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
14	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
15	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
16	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
17	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
18	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
19	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
20	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	

3. Mogelijke aangrijpingspunten voor een volumebeheersingsinstrumentarium

[REDACTED]

4. Beoordelingscriteria opties invulling volumebeheersingsinstrumenten

[REDACTED]

5. Reikwijdte volumeinstrument

[REDACTED]

Advies:

-
-
-
-

6. Opties voor volume instrumenten

6.1 Opmerkingen vooraf

[Redacted text block containing multiple paragraphs of information under section 6.1]

6.2 Opties

Optie 1: Dierrechten voor melkvee, varkens en pluimvee

[Redacted text block containing detailed information and bullet points under section 6.2 Optie 1]

gebruiksnormenstelsel. Deze voorwaarde geldt niet voor bedrijven waarbij de gehele mestproductie na de uitbreiding volgens de gebruiksnormen op het eigen bedrijf kan worden afgezet. [**Keuzeopties: zie alternatief**];

- de uitbreiding van de stallen integraal duurzaam is en voldoet aan de Maatlat duurzame veehouderij.
- De dierrechten worden vanuit een oogpunt van beperking van de uitvoerings- en administratieve lasten gebaseerd op **forfaitaire excretienormen**.
- Voor de borging van de voorwaarde tot mestverwerking- en afzet buiten de Nederlandse landbouw is een erkennings- en garantieregeling nodig (bijv. een bankgarantie van € 10,- per gecontracteerde kuub mest).
- Voor **biologische bedrijven geldt een uitzondering** op de eis tot mestverwerking bij verhandeling van dierrechten vanwege de voorwaarden in de Europese biologische verordening met betrekking tot grondgebondenheid van deze bedrijven (systeem van lokale afzet van mest van biologische veehouderijbedrijven naar biologische akkerbouwbedrijven en de eisen aan verwerkte mestproducten).

Beoordeling:

[Redacted text block]

[Redacted text block]

[Redacted text block]

[illegible]

Age Group	Should Take Action (%)	Should Not Take Action (%)
18-29	95	5
30-49	95	5
50-69	95	5
70+	95	5

Response	Percentage
Yes, the U.S. should take action to address climate change	95%
No, the U.S. should not take action to address climate change	5%

■ **1. 2019年1-6月**
 ■ **2. 2019年7-12月**
 ■ **3. 2020年1-6月**
 ■ **4. 2020年7-12月**

■ [REDACTED]

De in optie 1 beschreven variant houdt in dat bij elke verplaatsing/aankoop van dierrechten als voorwaarde wordt gesteld dat de mestproductie die samenhangt met de uitbreiding geheel op basis van langjarige contracten moet worden verwerkt en buiten de Nederlandse landbouw moet worden afgezet en de uitbreiding van de stallen moet voldoen aan de Maatlat duurzame veehouderij. Doelstelling hiervan is het stimuleren van de afzet van mineralen buiten de NL landbouw en van integraal duurzame stallen.

- 1) Bij verplaatsing/verhandeling van dierrechten wordt maximaal 25% van de verhandelde dierrechten afgeroomd tenzij de forfaitaire hoeveelheid mest, die overeenkomt met de uitbreiding, geheel buiten de Nederlandse landbouw wordt afgezet én de uitbreiding in een integraal duurzame stal wordt gehuisvest. Bij geen of onvoldoende afzet buiten de NL landbouw na afloop van een kalenderjaar wordt alsnog afgeroomd.
- 2) idem als 1) maar er wordt eerst met 25% afgeroomd. De afroming kan na 1 jaar worden terugverdiend (en vervolgens na elk kalenderjaar) als de juiste hoeveelheid mest buiten de NL landbouw is afgezet.
- 3) in plaats van 25% kan gekozen worden voor een lager afroompercentage (bijv 10%).

-

- [REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
- [REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

B. regionale differentiatie van % verplichte afzet buiten de NL landbouw bij verplaatsing en aankoop van dierrechten

In geval van aankoop en verplaatsing van dierrechten geldt als voorwaarde dat de forfaitaire hoeveelheid mest, die overeenkomt met de uitbreiding, buiten de NL landbouw moet worden afgezet (al dan niet na verwerking of verbranding). Hierbij wordt geen onderscheid gemaakt tussen regio's. Alle bedrijven hebben dezelfde opgave terwijl de omvang van de mestoverschot- en ammoniakproblematiek regionaal verschillend is. Een alternatieve variant om het draagvlak voor deze voorwaarde te vergroten is een regionale differentiatie van het percentage verplichte afzet buiten de NL landbouw bij verplaatsing van dierrechten. Bijvoorbeeld: 125% van de uitbreiding voor bedrijven gelegen in compartiment Zuid, 100% in compartiment Oost en 50% in compartiment 'overig'. Deze regionale differentiatie sluit aan bij de insteek van LTO.

Advies:

- [REDACTED]
- [REDACTED]
- [REDACTED]

C. Uitbreiding rechten bovenop bestaande rechten (POR-variant).

In 2005 is de zogenoemde POR-regeling eenmalig opengesteld. Varkens- en pluimveehouders die hun bedrijf verder wilden ontwikkelen, konden 50% van de benodigde dierrechten gratis krijgen van de overheid als zij via 3-jarige contracten het gehele bedrijfsoverschot buiten de Nederlandse landbouw afzetten (export (al dan niet na verwerking) of verbranding). De hoeveelheid gratis dierrechten was geplafonneerd op maximaal 2 miljoen kilogram fosfaat. Doelstelling van deze regeling was het stimuleren van het afzetten van mineralen buiten de NL landbouw. Als 'beloning' hoefden de ondernemers slechts voor 50% van de uitbreiding dierrechten te kopen. Deze regeling was mogelijk omdat de totale fosfaatproductie in de veehouderij jarenlang onder het derogatieplafond 2002 lag. De gratis dierrechten volgens de POR hebben een looptijd van 10 jaar.

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

Maatschappelijk en politiek draagvlak:

[Redacted text block]

Advies:

[Redacted text block]

D. Van dierrechten naar fosfaatrechten zonder schotten tussen diercategorieën

In plaats van aparte dierrechten voor melkvee, varkens en pluimvee is een alternatieve variant dat de dierrechten worden omgezet in mineralenrechten op basis van een forfaitaire fosfaatexcretienorm (1 varkensseenheid = 7.4 kg fosfaat). Dit houdt in dat de schotten tussen deze diercategorieën worden weggehaald en dat uitwisseling tussen sectoren mogelijk is. Groei van een sector gaat dan samen met de krimp van een andere sector. Deze uitwisselingsmogelijkheid geeft meer marktwerking, waarbij de productieruimte terecht komt bij ondernemers en sectoren die het meest (kosten)efficiënt mineralen kunnen produceren én kunnen afzetten binnen de milieugebruiksruimte.

Op basis van de economische positie van de sectoren zal er naar verwachting een verdringing optreden ten koste van de varkenshouderij (en dan met name de vleesvarkenshouderij) en de pluimveehouderij ten gunste van de melkveehouderij.

[Redacted text block]

Advies:

[Redacted text block]

E. Vaststelling uitgangssituatie

[Redacted text block for section E]

F. Mogelijkheid van prikkels door middel van maatwerk.

[Redacted text block for section F]

G.Zorg nakomen verplichtingen mestafzet buiten de NL landbouw

[Redacted text block for section G]

Optie 2: Mestafzetovereenkomsten

Omschrijving:

Kenmerken:

-

Beoordeling:

1	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
2	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
3	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
4	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
5	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
6	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	

4		
1		
1		
1		
1		
1		
1		
1		
	1	
1		
1		

- [Redacted]

[Redacted]

- [Redacted]

[Redacted]

- [Redacted]

- [Redacted]

- [Redacted]

- [Redacted]

[Redacted]

- [Redacted]

[Redacted]

- [Redacted]

Alternatieven/uitwerkingen

A: Wel of geen afnameplicht en leveringsplicht?

[Redacted]

[Redacted]

- [Redacted]

* Grond: Zie uitwerkingsvragen onder optie 3

Optie 3: Combi van dierrechten en grond

[illegible]

Administration	Percentage of respondents
Current administration	100%
Previous administration	0%

Age Group	Should Take Action (%)	Should Not Take Action (%)
18-29	95	5
30-49	95	5
50-69	95	5
70+	95	5

Alternatieven/uitwerkingen

[Redacted text block 1]

[Redacted text block 2]

[Redacted text block 3]

[Redacted text block 4]

[Redacted text block 5]

Bijlage 5.1

Kabinetsvisie mest- en volumebeleid.**[Werk in uitvoering]**[Versie 0.5+ van de **concept**kabinetsbrief.

-Opmerkingen-

Vragen/discussiepunten voor de stuurgroep:

- **akkoord met verwijzing naar uitvoeringsagenda duurzame veehouderij. Deze visie gaat echter over mest, incl. mestgebruik en heeft daarom betrekking op zowel producenten als gebruikers van mest.**

- **jaartal voor toekomst is aangepast aan streefdatum voor uitvoeringsagenda duurzame veehouderij: 2023. akkoord?**

- **in paragraaf 5 en 6 gaat het over acties van de overheid (dit is immers ook een visie van de overheid waarover wel gesproken is met bedrijfsleven, maar waarin niet visie van het bedrijfsleven wordt weergegeven.). In de projectgroep is er discussie over of er niet meer aandacht moet zijn voor wat het bedrijfsleven moet doen. In de tekstversie hieronder wordt daar kort op ingegaan. In hoeverre is er behoefte aan om zoals in de UDV ook hier expliciet in te gaan op wat het bedrijfsleven kan/moet doen?**

1. Inleiding

In 1984 werd met de Interimwet beperking varkens- en pluimveehouderij een start gemaakt met het nationale mestbeleid. We zijn nu 27 jaar verder. In deze periode is er veel bereikt: de belasting van het milieu (bodem, water en lucht) met stikstof, fosfaat en broeikasgassen is flink afgenomen. Dat is de kwaliteit van onze leefomgeving ten goede gekomen. Ondernemers in de landbouw verdienen een compliment voor wat bereikt is. Het is tevens een bewijs dat het gevoerde beleid effectief is geweest.

Daarmee zijn we er echter nog niet. Om de doelen te realiseren op het gebied van een gezonde leefomgeving, rijke en diverse natuur en schoon water, is het nodig dat de landbouw zich verder ontwikkelt. Naar een toekomst waarbij een hoge productiewaarde wordt gecombineerd met zuinig gebruik van natuurlijke hulpbronnen en aanvaardbare milieuverliezen naar bodem, water en lucht..

In het Algemeen Overleg over mestbeleid van 15 december 2010 heeft de Tweede Kamer mij verzocht om een visie van het kabinet op het mestbeleid voor de langere termijn. In deze brief beschrijven wij ~~fi~~ die visie. Wij sluiten in deze visie deels ook aan op de doelen en activiteiten in het kader van de Uitvoeringsagenda Duurzame Veehouderij.

Hieronder ~~zullen wij af~~ ~~ik~~ ~~achtereenvolgens~~ ingaan op het streefbeeld voor de langere termijn, ontwikkelingen die het bereiken daarvan ondersteunen, de belangrijkste te overwinnen hindernissen voor de korte en middellange termijn en de maatregelen die de overheid zal nemen om de hindernissen te slechten en het streefbeeld te helpen realiseren.

2. Streefbeeld 2023

Het kabinet streeft naar een **landbouw** waarin kringlopen op **vergaand** **gesloten** zijn. De Nederlandse landbouw voorziet in 2023 de samenleving in Nederland, West-Europa en zelfs daarbuiten van hoogwaardig landbouwproducten, is medebeheerder van het landschap en de natuur en zorgt direct en indirect voor werkgelegenheid en inkomen voor een belangrijk deel van de Nederlandse bevolking. De Nederlandse landbouw zit in 2023 mondiaal in de kopgroep als het gaat om technologisch vernieuwend werken, dierenwelzijn, voedselveiligheid en productiviteit.

De landbouw produceert integraal duurzaam: landbouwproductie in Nederland gebeurt zodanig dat mogelijkheden van toekomstige generaties voor landbouwproductie en gebruik van een schone leefomgeving en diverse natuur niet worden aangetast. Daartoe wordt zuinig omgegaan met beschikbare grondstoffen en natuurlijke hulpbronnen zoals bodem, water en biodiversiteit. Bodemkwaliteit en bodemvruchtbaarheid vormen integrale onderdelen van de bedrijfsvoering.

Met opmerkingen

Met opmerkingen

Met opmerkingen

Met opmerkingen

Bijlage 5.1

De overheid is veel minder prominent aanwezig als het gaat om het reguleren van mestproductie en mestgebruik dan nu het geval is. De noodzaak daartoe is er ook veel minder: de mestmarkt is zodanig dat vraag naar en aanbod van bewerkte en onbewerkte dierlijke mest goed op elkaar aansluiten. Hogere prijzen voor stikstof- en fosfaatkunstmest en veevoeder bevorderen efficiënt gebruik van mineralen; kritische afnemers en ketenbinding bevorderen het leveren van kwalitatief hoogstaande producten en het hanteren van duurzame productiewijzen. Door dit alles heeft in 2023 dierlijke mest ook in Nederland (weer) een positieve waarde als onmisbare en kostbare grondstof voor de landbouw.

Ondernemers in de landbouw staan in 2023 professioneel en technisch op zeer hoog niveau. Minimale milieubelasting is integraal onderdeel van de bedrijfsstrategie. Zowel de individuele bedrijven als de totale sector passen ruimschoots binnen hun milieugrenzen (milieugebruiksruimte). Aangezien die grenzen in ons dichtbevolkte land streng zijn, heeft dat geleid tot de laagste milieuverliezen per eenheid product ter wereld. Bedrijven en kennisinstellingen bouwen hiermee unieke kennis op, die zij exporteren.

Veehouders hebben structurele lange termijnrelaties met andere schakels in de keten. Dat geldt niet alleen voor de afzet van primaire landbouwproducten, maar ook voor de aanvoer van duurzaam geproduceerd veevoer en de afzet van restproducten als mest die zij niet op eigen bedrijf nuttig kunnen gebruiken. De agrofoodkolom stuurt in samenspraak met de markt sterk op milieu, dierwelzijn, diergezondheid en voedselveiligheid. Agrarische ondernemers maken effectief gebruik van biodiversiteit binnen hun bedrijfssysteem.

Dierlijke mest is een waardevolle schakel in de mineralenkringloop die door de landbouw optimaal wordt benut, niet alleen als meststof maar ook voor het opwekken van energie. Het voederregime op veehouderijbedrijven stuurt ook op het minimaliseren van de fosfaat- en stikstofexcretie van het vee. Veehouders zorgen via langjarige afzetcontracten voor duurzame afzet van de op hun bedrijf geproduceerde mest. Be- en verwerking van dierlijke mest is in 2025 gangbare praktijk om mestproducten te produceren met een betere werking, bredere afzetmogelijkheden en lagere transportkosten. Mest wordt zoveel mogelijk in de regio afgezet om transportbewegingen te minimaliseren en kosten te verminderen. Akker- en tuinbouwers maken gebruik van precisiebemesting. Dierlijke mest, al dan niet verwerkt, is in alle teelten de belangrijkste voedingsbron. Kunstmest wordt alleen gebruikt als er geen goed alternatief is en wordt waar mogelijk gemaakt van grondstoffen uit dierlijke mest.

De overheid stimuleert in 2023 alleen innovaties die integraal duurzaam zijn. Zij hanteert daarbij instrumenten als risicoafdekking en garantstelling, experimenteerruimte en maatwerk daar waar publieke normen en voorschriften nog nodig zijn. Haar rol is daarmee flink kleiner geworden. De markt stelt hoge duurzaamheidseisen aan productie en productiemethodes, op basis van privaatrechtelijke afspraken. Er is sprake van samenwerking en integratie in de keten, ketenaansprakelijkheid en grotere zichtbaarheid van individueel handelen door ondernemers en de gevolgen daarvan. De overheid hanteert duidelijke milieudoelen, heldere standaarden en methodieken. De milieugebruiksruimte is kleiner dan nu het geval is en geformuleerd in termen van landelijke, regionale en/of lokale milieukwaliteitsdoelen.

3. De wind mee: autonome ontwikkelingen

Een aantal tendensen en verwachtingen sterken het kabinet in de verwachting dat het geschetste streefbeeld gerealiseerd ~~zal~~ worden.

Een groeiende wereldbevolking, waarvan een groter deel in betrekkelijke welvaart leeft, leidt tot meer vraag naar landbouwproducten en voedsel van dierlijke oorsprong.¹ Het areaal landbouwgrond neemt mondiaal iets toe, maar de productie per hectare stijgt onvoldoende om aan de groeiende vraag te voldoen. Daardoor zullen de prijzen van landbouwproducten structureel stijgen en wordt voedselzekerheid een blijvend geopolitiek thema. Grotere schaarste aan fossiele brandstoffen en minerale erts, waaronder fosforerts, zal leiden tot structureel hogere prijzen

¹ Bron: PBL (2010); *Voedsel, biodiversiteit en klimaatverandering. Mondiale opgaven en nationaal beleid*, PBL-publicatienummer: 500414004, p. 23.

Bijlage 5.1

voor grondstoffen.² Dit vormt een economische prikkel voor landbouwers om zuiniger te zijn met stikstof- en fosfaatkunstmest en beschikbare stikstof en fosfaat uit dierlijke mest efficiënt te benutten. Biomassa, waaronder dierlijke mest, zal in toenemende mate dienen als grondstof voor groene energie en andere waardevolle producten. Ook dit zal ondernemers prikkelen om zuiniger om te gaan met dierlijke mest.

Een groeiend besef van onze afhankelijkheid van het goed functioneren van ecosystemen en daarmee van het belang van het instandhouden van biodiversiteit voor de toekomst van mens, milieu en economische groei, leidt tot meer inspanningen bij het bedrijfsleven om integraal duurzaam te produceren. Deze ontwikkeling zal ondernemers prikkelen om door middel van bijvoorbeeld kwaliteitskeurmerken en ketenbinding garanties te bieden voor de kwaliteit van hun producten. Voorkomen van aantasting van leefomgeving en biodiversiteit, ook in Nederland, kan zo verinnerlijkt worden in ketenafspraken over kwaliteit van producten en productieprocessen.

Technologische vernieuwingen gaan onverminderd door. Het kabinet is optimistisch over welke kansen en mogelijkheden deze technische innovaties bieden. Ondernemers in de land- en tuinbouw, veelal in samenwerking met hun toeleveranciers en adviseurs, krijgen zo steeds meer mogelijkheden om preciezer en efficiënter om te gaan met nutriënten. Verbeterde meettechnieken en modellen maken het voor de overheid, ketenpartijen en de maatschappij makkelijker om individuele ondernemers op hun milieuprestaties te beoordelen.

4. Te nemen hindernissen

Hoewel er al flink wat bewegingen in de goede richting te zien zijn, is het streefbeeld nog een behoorlijk eind verwijderd van de huidige situatie. In grote delen van het land wordt aanzienlijk meer dierlijke mest geproduceerd dan waar lokaal vanuit het oogpunt van landbouwproductie en behoud van bodemvruchtbaarheid behoefte aan is. Dit leidt tot problemen met afzet van dierlijke mest (transport over grote afstanden) en lokaal hoge belasting van het milieu met gasvormige emissies en stank. Dierlijke mest is onder de huidige omstandigheden alleen van positieve waarde als deze direct bruikbaar is op het eigen bedrijf of is verwerkt tot een hoogwaardig eindproduct dat qua hoeveelheid en kwaliteit aansluit bij de behoefte van de gebruikers. In de meeste andere gevallen heeft dierlijke mest in Nederland een negatieve waarde voor de veehouder. Afzet van dierlijke mest buiten het eigen bedrijf (landelijk, export en mestverwerking) kost veehouders geld. Hoge mestafzetkosten gaan op termijn ten koste van de concurrentiepositie van de veehouderij-bedrijven. Akker- en tuinbouwers krijgen betaald om dierlijke mest af te nemen. Dat is een ongezonde situatie die prikkelt tot overmatig gebruik bij afnemers en frauduleuze afzet door leveranciers en transporteurs van mest.

Het op de korte termijn structureel oplossen van deze problematiek is moeilijk en kan, zolang dierlijke mest een negatieve waarde heeft, niet zonder een op mestproductie en -gebruik actief sturende overheid. Te meer daar op korte termijn de nationale plaatsingsruimte voor mest geleidelijk krimpt vanwege strenger wordende fosfaatgebruiksnormen.

Oplossingsrichtingen in relatie tot *mestproductie* zijn het begrenzen of verminderen van de hoeveelheid dieren, het terugdringen van de hoeveelheid mineralen in de geproduceerde mest door middel van voermaatregelen, verhogen van de kwaliteit van dierlijke mest waardoor afzetmogelijkheden beter worden binnen en buiten de Nederlandse landbouw en het zo verwerken van dierlijke mest dat deze niet langer aangemerkt wordt als dierlijke mest. Oplossingsrichtingen in relatie tot *mestgebruik* zijn met name het realiseren van efficiëntere, precieze-inzet en betereefficiëntere benutting van mest om de verliezen van mest naar het milieu te minimaliseren.

De opvatting van het kabinet over de inzet van instrumenten om de mestproductie te begrenzen of verminderen komen aan de orde in paragraaf 6. Op het terrein van voermaatregelen gebeurt inmiddels het nodige. Landbouworganisatie LTO en de organisatie van veevoerproducenten Nevedi zetten zich samen met het Productschap Diervoederveevoers er voor in om een forse vermindering van de excreties van fosfaat en stikstof

² Zie o.a. Plant Research International (PRI), Phosphorus in agr culture: global resources, trends and developments». Betere onderbouwing nodig van verwachtingen rond prijzen voor fosfaat.

Bijlage 5.1

te realiseren. Het kabinet rekent er op dat het bedrijfsleven dit spoor tot een succes weet te maken, ook gegeven het belang van het bedrijfsleven om de totale mestproductie te verminderen.

Mestbe- en verwerking (hierna: mestverwerking) kan als middel op verschillende manieren een rol spelen bij het oplossen van de mestproblematiek: door dierlijke mest beter bruikbaar te maken in de landbouw, zowel op het eigen bedrijf als andere bedrijven in binnen- en buitenland, door mest gemakkelijker en goedkoper transporteerbaar te maken in de landbouw, door dierlijke mest op te werken tot kunstmestvervanger (zoals in de pilots kunstmestvervangers onderzocht wordt), of door de nutriënten in dierlijke mest om te zetten in een vorm die geen mest meer is (bijv. door verbranding). Uiteindelijk kunnen al deze vormen van mestverwerking zorgen voor meer acceptatie van producten uit dierlijke mest in de Nederlandse en buitenlandse landbouw. Energieopwekking uit vergisting of covergisting van mest is geen oplossing voor de nutriëntenproblematiek aangezien de stikstof en fosfaat uit de mest (en eventuele comaterialen) in het digestaat terecht komen. Co-vergisting kan zelfs bijdragen aan het vergroten van het mineralenoverschot in de Nederlandse landbouw. Daar staat tegenover dat energieopwekking uit mest wel ~~kan~~ bijdragen aan het rendabeler maken van mestverwerking.

Verdere ontwikkeling van mestverwerking als middel om gewilde producten uit dierlijke mest te maken, is nodig als deel van de oplossing voor het nationale mineralenoverschot. Het bedrijfsleven is daarvoor als eerste aan zet. Veel vormen van mestverwerking zijn op dit moment (nog) niet rendabel, zijn technisch gezien nog niet in staat om continue een product met constante kwaliteit te leveren of zijn te weinig toegesneden op vraag uit de markt. Mestverwerking en eindproducten uit mestverwerking kunnen veelal niet concurreren met onbewerkte mest. De afzetkosten voor veehouders van onbewerkte mest zijn fors, maar in de regel lager dan met mestbewerking als tussenstap. Ondernemers voelen nog te weinig de behoefte of de urgentie om organische mestproducten uit mestverwerking toe te passen op hun bedrijf, ter vervanging van onbewerkte mest of kunstmest. Het feit dat aan de afname van bewerkte mest veelal een ongunstiger financieel plaatje heeft ten opzichte van onbewerkte mest en/of kunstmest speelt hierbij zeker een rol. In paragrafen 5 en 6 geven wij aan hoe het kabinet wil bijdragen aan het slechten van de hindernissen op dit punt.

De afgelopen 20 jaar is de Nederlandse landbouw er in geslaagd om steeds efficiënter met mineralen om te gaan. Dit is niet ten kostte gegaan van gewasopbrengsten. Dat zijn bemoedigende resultaten, die laten zien dat er veel bereikt kan worden. De verliezen naar het milieu moeten de komende jaren nog verder omlaag. Dit om de kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater en de lucht verder te verbeteren. Dit roept weerstand op in de sector. Er bestaat de vrees dat opbrengsten terug zullen lopen, de kwaliteit van producten niet gegarandeerd kan worden en de bodemvruchtbaarheid niet langer in stand gehouden kan worden. Deze vrees is begrijpelijk, maar onnodig. De agrarische sector heeft in de afgelopen 20 jaar keer op keer bewezen dat met innovatieve maatregelen en slim mineralenmanagement op efficiënte wijze geproduceerd kan worden. Ook voor de komende periode ziet het kabinet nog volop mogelijkheden om met verdergaande innovaties in teelt- en bemestingstechnieken met minder input en minder verliezen aan mineralen, economisch rendabel gewassen te telen in Nederland.

Dit gaat niet vanzelf. Het vraagt om het maken van keuzes, zowel door individuele ondernemers als door de overheid. Het feit dat er per saldo nog steeds meer fosfaat en stikstof gebruikt wordt dan de gewassen nodig hebben en de concentraties daarvan in grond- en oppervlaktewater te hoog zijn noopt tot verdergaande actie op dit gebied.

[...deze paragraaf blijft wat ~~onaf~~...]]

5. Op weg: de inzet van de overheid

Zolang dierlijke mest in Nederland een negatieve waarde heeft en er onvoldoende prikkels zijn voor ondernemers om zuinig om te springen met stikstof en fosfaat, is overheidsingrijpen noodzakelijk. Het kabinet verwacht dat dit zeker de eerstkomende jaren het geval zal zijn. Het mestbeleid voor de komende jaren is erop gericht nutriëntenkringlopen meer te sluiten door efficiënte benutting van stikstof en fosfaat te bevorderen. Het in stand houden en waar nodig verbeteren van de

Met opmerkingen [m10]: Zie toegevoegde tekst hieronder

Bijlage 5.1

kwaliteit en vruchtbaarheid van de bodem als 'startkapitaal' van elke landbouwer is daarbij een belangrijke randvoorwaarde.

Voor de korte termijn (tot en met 2013) is het mestbeleid uit het vierde actieprogramma Nitraatrichtlijn leidend. Voor de middellange termijn (periode 2014-2017) zal het beleid gericht zijn op het in beter evenwicht brengen van de mestmarkt en het verder verminderen van verliezen naar het milieu. Het kabinet zet in op onderstaande de volgende activiteiten om dit te bewerkstelligen, deels ook voortbouwend op lopende acties. De activiteiten van de overheid zijn veelal gericht op het bedrijfsleven. Soms gaat het om dwingende of beperkende maatregelen, in de meeste gevallen gaat het om maatregelen die ondernemers moeten stimuleren en ondersteunen bij het aanpassen van hun bedrijven en bedrijfsvoering in de gewenste richting. Het realiseren van het streefbeeld ligt immers uiteindelijk in handen van het bedrijfsleven. De overheid stelt de kaders en ondersteunt en stimuleert ondernemers bij het realiseren van de doelen.

[tekstsuggestie :]

- i) Verder sluiten van nutriëntenkringlopen door een hogere efficiëntie bij het gebruik van stikstof en fosfaat te bevorderen. Instrumenten hiervoor zijn de gebruiksnormen voor stikstof en fosfaat en de voorschriften voor het gebruik van mest. Beide instrumenten worden ingezet om landbouwers te bewegen hun bedrijfsmanagement zo in te richten, dat meststoffen alleen dan worden ingezet wanneer zij landbouwkundig waarde hebben en milieukundig verantwoord zijn. Met het beleid zoals dit is vastgelegd in het vierde actieprogramma Nitraatrichtlijn, wordt op dit terrein al een zeer grote stap gezet. De jaren na 2014 moeten gebruikt worden om te komen tot een verdere verfijning op dit vlak, ondermeer door het inzetten van de in de aankomende jaren te ontwikkelen nieuwe teelt- en bemestingstechnieken. In dit kader wordt onderzocht hoe het stelsel van gebruiksnormen en -voorschriften voor de toepassing van meststoffen zo kan worden aangepast dat het binnen de doelen van de Nitraatrichtlijn aansluit bij een bemesting naar gewasbehoefte en tevens de prikkels bevat om verliezen naar het milieu te minimaliseren, zodat koplopers worden beloond en achterblijvers niet meer bemesten dan noodzakelijk is. Naast het stellen van normen en regels, zullen kennisverspreiding, efficiënter en milieuvriendelijker management en investeringen in (bovenwettelijke) integraal duurzame productiemiddelen worden gestimuleerd.

van het beleid. Het kabinet zet zich er voor in dit mede te financieren uit het toekomstige Gemeenschappelijke Landbouwbeleid.

Bijlage 5.1

ii) Bevorderen van gebruik van duurzame grondstoffen en het realiseren van duurzame afzet van reststromen door ketenintegratie en kwaliteitsdenken bij ondernemers te stimuleren. Het kabinet acht het van groot belang dat het bedrijfsleven zelf zich sterk maakt voor verdere verduurzaming van productieprocessen en producten, bijvoorbeeld door het vastleggen van afspraken tussen leidende partijen in de varkens- en melkveeketen over de realisatie van grootschalige verwerking en export van producten uit dierlijke mest. Ook de gemaakte afspraken tussen LTO en Nevedi over voermaatregelen, waarbij het bedrijfsleven zelf acties onderneemt om de mineralenproductie te verlagen, mede als bijdrage aan het sluiten van de voer-mestkringlopen op Europees niveau, passen in deze lijn.

iii) Bevorderen van ontwikkeling van innovaties in en door het bedrijfsleven die bijdragen aan het efficiënter omgaan met grond- en reststoffen en aan het verminderen van milieuverliezen. Gedacht moet worden aan betere stalsystemen, efficiëntere mestverwerkingstechnieken en bioraffinage, precisiebemestingstechnieken en meet- en regeltechniek om emissies uit landbouwbedrijven goedkoper en sneller te kunnen monitoren en bijsturen.

iv) Bevorderen van het gebruik van mineralen uit bewerkte dierlijke mest in de landbouw in de plaats van kunstmest en het wegnemen van barrières voor het gebruik van kunstmestvervangers uit dierlijke mest. Het kabinet zal zich in Europa sterk maken voor het niet langer onder dierlijke mest scharen van hoogwaardige kunstmestvervangers, gemaakt uit dierlijke mest. Daarnaast zal bekeken worden of een bijmengplicht van fosfor uit dierlijke mest in kunstmest- en veevoerfosfaat wenselijk en haalbaar is.

v) Verkrijgen en invulling geven aan een nieuwe derogatie van de Nitraatrichtlijn waarmee efficiënt en milieuvriendelijk gebruik van (al dan niet verwerkte) dierlijke mest wordt gestimuleerd. Het kabinet zal ook voor de jaren vanaf 2014 inzetten op een hoge derogatie, waarbij niet alleen mest van graasdieren zal worden betrokken maar ook verwerkte mest van hokdieren. Van groot belang hierbij is wel dat de invulling van de derogatie past binnen het doel van de Nitraatrichtlijn.

vi) Wegnemen van belemmeringen voor mestverwerking. Mestverwerking kan een belangrijke rol spelen bij het verwaarden van dierlijke mest. Een belangrijke barrière voor realiseren van mestverwerking is gelegen in de te doorlopen vergunningsprocedures. Het Rijk zet in op een actualisering van de Richtlijn mestverwerkingsinstallaties. Dit moet er voor zorgen dat bedrijven en lokale overheden beter geïnformeerd zijn en daarmee de vergunningsverlening ondersteund wordt.

vii) Bevorderen van duurzame energieopwekking uit mest. Bij strategieën gericht op het verwaarden van dierlijke mest kan het gebruik van energie (gas en/of warmte) uit die mest een rol spelen. Een belangrijk aandachtspunt hierbij is dat voor energieopwekking geen biomassa gebruikt wordt die een functie kan hebben als voedsel (food), diervoeder (feed) of grondstof voor de industrie (fiber). Aandachtspunt is ook de ontwikkeling van vormen van energieopwekking op basis van mest die de hoeveelheid nutriënten in het digestaat uit de mest niet vergroten. Stimuleren van ontwikkeling en gebruik van efficiënte monovergistinginstallaties kan helpen dit doel te realiseren. Het kabinet wil dit ondersteunen.

Bereiken van een situatie waarin dierlijke mest maximaal benut wordt als de belangrijkste bron van mineralen en organische stof en als leverancier van biomassa voor energieopwekking, vraagt om een omslag in het denken bij alle betrokken partijen. Mest moet weer gezien worden als waardevol. Niet uitsluitend vanuit (bedrijfs)economisch oogpunt, maar meer nog vanuit landbouwkundig oogpunt. Om dit te realiseren is evenwicht op de markt van vraag en aanbod van

Met opmaak: Inspringing: Links: 0 cm, Verkeerd-om: 0,75 cm, Genummerd + Niveau: 1 + Nummeringstijl: i, ii, iii, ... + Beginnen bij: 1 + Uitlijning: Links + Uitgelijnd op: 0 cm + Tab na: 1,27 cm + Inspringen op: 1,27 cm, Tabstops: 0,75 cm, Tab weergeven + Niet op 1,27 cm

Met opmerkingen

Met opmerkingen

Bijlage 5.1

dierlijke mest en mestproducten een belangrijke voorwaarde. De omvang van de veestapel, en daarmee van de mestproductie, is hierin een cruciale factor.

6. Beheersing mestproductie vanaf 2015

In 2015 expireert het stelsel van productierechten voor varkens en pluimvee en komt de melkquotering te vervallen. Het kabinet wil daar als volgt mee omgaan:

P.M.

De staatssecretaris van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie,

Dr. Henk Bleker

[De Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu](#)

■■■■■■■■■■

Projectgroep 'Kabinetsvisie mest- en volumebeleid' (KMOV)

Agenda overleg 26 april 2011
Zaal Dwingelderveld, Hoofdgebouw EL&I, gang Kruid 1, 13.00 – 16.00

Genodigden

(vz),

(secr)

Agendaleden**Agenda**

- 1. Opening**
- 2. Mededelingen**
 - Conceptverslag overleg Atsma-Bleker van 18 april 2011 **Bijlage 1.1**
- 3. Vorige vergadering(en) + actiepuntenlijst**
 - Conceptverslag Projectgroepvergadering 12 april 2011 **Bijlage 2.1**
 - Conceptverslag Stuurgroepvergadering 18 april 2011 **Bijlage 2.2**
 - Verslag informeel overleg LTO Nederland 15 april 2011 **Bijlage 2.3**
 - Definitief verslag overleg CUMELA 7 april 2011 **Bijlage 2.4**
 - Milieuopgave **Bijlage 2.5**
- 4. Planning**
 - Planningsoverzicht **Bijlage 3.1**
 - Voorbereiding volgende vergadering stuurgroep 12 mei 2011 **Mondeling**
 - AO Mestbeleid 1 juni 2011 **Mondeling**
 - Analyse 10-puntenplan (ter voorbereiding op Kamerbrief) **Bijlage 3.2**
- 5. Volumebeleid**
 - Notitie 'Opties instrument beheersing omvang veehouderij' **Bijlage 4.1**
 - Scenario's ontwikkeling mestoverschot **Bijlage 4.2**
- 6. Verdere uitwerking kabinetsvisie**
 - Herziene concepttekst Kabinetsvisie mestbeleid 2025 **Bijlage 5.1**
 - Samenvatting visie in één sheet (concept) **Bijlage 5.2**
- 7. Afspraken volgend(e) overleg(gen)**
 - Projectgroep 10 mei 2011, 13:00 tot 16:00 uur, zaal Graafschap
 - Projectgroep 24 mei 2011, 13:00 tot 15:30 uur, zaal Gelderse Poort (ter voorbereiding op AO 1 juni 2011)
- 8. Rondvraag en sluiting**

Van: [REDACTED]
Aan: [REDACTED]
Onderwerp: FW: Agenda + stukken projectgroep Wetsvoorstel verantwoorde groei melkveehouderij
Datum: vrijdag 8 maart 2019 12:00:04
Bijlagen: [Plan van aanpak versie 1.doc](#)
[Agenda 29-01-2014.doc](#)
Prioriteit: Hoog

Van: [REDACTED]
Verzonden: dinsdag 28 januari 2014 16:27

Aan: [REDACTED]

CC: [REDACTED]

Onderwerp: Agenda + stukken projectgroep Wetsvoorstel verantwoorde groei melkveehouderij

Urgentie: Hoog

Allen,

Hierbij de stukken voor onze eerste brainstorm over het wetsvoorstel verantwoorde groei melkveehouderij.

Gelieve de stukken vertrouwelijk te behandelen.

Tot morgen.

Groet,

[REDACTED]

[REDACTED]

senior beleidsmedewerker

.....
Ministerie van Economische Zaken

Directoraat Generaal Agro

Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit

Programma Mest

Bezoekadres: Bezuidenhoutseweg 73 | Den Haag

Postadres: Postbus 20401 | 2500 EK | Den Haag

.....
 T 070- [REDACTED]

M 06- [REDACTED]

Plan van aanpak *Wetsvoorstel verantwoorde groei melkveehouderij*

1. Aanleiding

De staatssecretaris van Economische Zaken heeft, mede namens de staatssecretaris van I&M, per brief van 12 december 2013 (Kamerstukken II 2013/14, 33 037, nr. 80) de Tweede Kamer geïnformeerd over het mestbeleid voor de periode vanaf 2015. De brief is een reactie op de door het Planbureau voor de Leefomgeving en Wageningen UR uitgevoerde *ex ante evaluatie mestbeleid 2013*.

Met genoemde brief kondigt de staatssecretaris maatregelen aan voor de varkens- en pluimveehouderij enerzijds en de melkveehouderij anderzijds:

- In de varkens- en pluimveehouderij blijven de dierrechten in ieder geval gehandhaafd tot 1 januari 2018. Bij de evaluatie van de Meststoffenwet in 2016 zal worden gezien of er voldoende vertrouwen is dat mestverwerking een oplossing is voor het mestoverschot. Indien dit vertrouwen er is kunnen de dierrechten met de start van het zesde actieprogramma komen te vervallen.
- In de melkveehouderij is groei van het aantal dieren na 1 april 2015, het moment dat de Europese melkquotering komt te vervallen, onder voorwaarden mogelijk. Uitbreiding kan, mits de toename van het fosfaatoverschot, die het gevolg is van de uitbreiding, op grond kan worden geplaatst of voor 100% wordt verwerkt. Een combinatie van beide is ook mogelijk, zolang de door de uitbreiding toegenomen mestproductie maar niet drukt op de Nederlandse mestmarkt. Om vast te kunnen stellen of sprake is van een groei van het fosfaatoverschot op bedrijfsniveau zal het jaar 2013 als referentie dienen.

Over genoemde brief vindt op 20 februari 2014 nog een debat plaats met de Vast Commissie EZ.

De brief eindigt met de volgende toezegging: "De voorwaarden die we willen stellen aan het mogelijk maken van groei in de melkveehouderij vergen nog nadere uitwerking. Vanzelfsprekend zal daarbij ook worden gekeken naar neveneffecten, zoals grondmarkt- of verdringingseffecten. Wij zullen deze extern laten doorrekenen. Wij zullen de voorwaarden in overleg met bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties uitwerken en daarover een wetsvoorstel aan uw Kamer doen toekomen".

2. Doel van het project

Doel van het project is om te komen tot een wijziging van de Meststoffenwet en onderliggende regelgeving (Uitvoeringsbesluit Meststoffenwet, Uitvoeringsregeling Meststoffenwet), ter implementatie van de voorwaarden die verbonden worden aan de groei van melkveehouderijbedrijven zoals aangekondigd in de beleidsbrief van 12 december 2013. De gewijzigde wet dient per 1 januari 2015 dan wel per 1 april 2015 (beslispunt) van kracht te worden.

3. Afbakening

Het project ziet op de implementatie in de Meststoffenwet en onderliggende regelgeving van de voorwaarden die verbonden worden aan de groei van de melkveehouderij. Het project richt zich daarmee op een instrument dat stuurt op de fosfaatproductie en het fosfaatoverschot op bedrijven met melkvee en op de nationale druk op de mestmarkt.

4. Uitgangspunten

Bij de uitwerking zijn een aantal uitgangspunten van belang. Het beleid moet:

- passen binnen de in de beleidsbrief geschetste hoofdlijnen;
- in overleg met het bedrijfsleven en belangenorganisaties worden uitgewerkt;
- passen binnen de doelstelling van de Nitraatrichtlijn;
- niet conflicteren met het stelsel van gebruiksnormen en gebruiksvoorschriften;
- passen binnen de voorwaarden die aan de derogatie zijn verbonden;
- bijdrage aan de doelstellingen van het kabinet op het gebied van gelddruk;
- passen binnen Europese regels omtrent mededinging en vrij verkeer van diensten en goederen.

5. Planning

De planning is sterk afhankelijk van het moment waarop het wetsvoorstel van kracht moeten worden. De Europese melkquotering vervalt per 1 april 2015. Dit is het moment waarop de melkveehouderij niet langer gebonden is aan een productiebeperking. Het nieuwe wetsvoorstel zou daarom bij voorkeur van kracht moeten worden op 1 april 2015. Echter, de Meststoffenwet is in hoge mate juridisch, uitvoerings- en handhavingstechnisch gebonden aan kalenderjaren. Onzeker is op dit moment nog of een nieuw stelsel per 1 april 2015 van kracht kan worden, of dat juridische, uitvoerings- of handhavingstechnische belemmeringen inhouden dat het wetsvoorstel per 1 januari 2015 van kracht moet worden.

Onderstaand is voor beide situaties een planning uitgewerkt. Grote verschil is dat bij een inwerkingtreding op 1 januari 2015 er grofweg slechts 2,5 maanden de tijd is om te komen tot een wetsvoorstel dat ingebracht kan worden in de Ministerraad. De deadline in deze planning wordt namelijk vooral bepaald door de Raad van State en de termijn van drie maanden die staat voor het advies.

Wetsvoorstel verantwoorde groei melkveehouderij Inwerkingtreding 1-1-2015	1-2014	2-2014	3-2014	4-2014	5-2014	6-2014	7-2014	8-2014	9-2014	10-2014	11-2014	12-2014
Brainstormfase												
Nadere uitwerking												
Opstellen wetsvoorstel + MvT												
Ministerraad												
Raad van State + advies												
Nader rapport + nota van wijziging												
Verslag Tweede Kamer												
Nota n.a.v. het verslag												
Plenaire behandeling Tweede Kamer + stemmingen												
Schriftelijke ronde Eerste Kamer												
Plenaire behandeling Eerste Kamer + stemmingen												
Onderliggende regelgeving												
Uitvoeringsbesluit Meststoffenwet	P.M.											
Uitvoeringsregeling Meststoffenwet	P.M.											
Reces Tweede Kamer												
Zomerreces Tweede Kamer	4 juli t/m 1 september											

Wetsvoorstel verantwoorde groei melkveehouderij Inwerkingtreding 1-4-2015	1-2014	2-2014	3-2014	4-2014	5-2014	6-2014	7-2014	8-2014	9-2014	10-2014	11-2014	12-2014	1-2015	2-2015	3-2015	4-2015
Brainstormfase																
Nadere uitwerking																
Opstellen wetsvoorstel + MvT																
Ministerraad																
Raad van State + advies																
Nader rapport + nota van wijziging																
Verslag Tweede Kamer																
Nota n.a.v. het verslag																
Plenaire behandeling Tweede Kamer + stemmingen																
Schriftelijke ronde Eerste Kamer																
Plenaire behandeling Eerste Kamer + stemmingen																
Onderliggende regelgeving																
Uitvoeringsbesluit Meststoffenwet	P.M.															
Uitvoeringsregeling Meststoffenwet	P.M.															
Reces Tweede Kamer																
Zomerreces Tweede Kamer	4 juli t/m 1 september															

6. Vraagstelling brainstormfase

[Redacted text block containing multiple lines of blacked-out content, likely a list or detailed notes related to the brainstorming phase.]

De brainstormfase moet inzicht mogelijkheden en onmogelijkheden van een stelsel van *verantwoorde groei melkveehouderij*. De brainstormfase wordt afgesloten met nota aan DG Agro / de staatssecretaris voorzien van overwegingen en een beleidsadvies.

7. Organisatie en proces

Projectgroep

Het project wordt getrokken vanuit het Programma Mest. Werkzaamheden worden uitgevoerd door een projectgroep bestaande uit:

- PAV, programma mest: [REDACTED] (trekker);
- DAD, cluster duurzame dierlijke ketens: [REDACTED];
- NVWA: [REDACTED]
- DR, team kennis, kaders en advies: [REDACTED]
- WJZ: [REDACTED]
- Secretaris: P.M.

De projectgroep zal in de brainstormfase (ruwweg februari 2014) wekelijks bijeenkomen om het proces snel op gang te brengen en snel tot uitwerking van de thema's zoals genoemd in paragraaf 6 te komen. Voorzien is dat in de periode daarna, waarin meer tijd benodigd is voor onder andere het schrijven van het wetsvoorstel en de memorie van toelichting, een tweewekelijks schema aangehouden zal worden.

Klankbordgroep

De staatssecretaris heeft in de brief van 12 december 2013 toegezegd de uitwerking in nauw overleg met het bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties te zullen doen. Er zal, met name in de eerste maanden van het traject tot de aanbidding van het wetsvoorstel aan de Ministerraad, op regelmatig basis overleg plaatsvinden in de vorm van een klankbordgroep. Volgens partijen zijn hiervoor in ieder geval voorzien (niet uitputtend):

- LTO Nederland;
- [REDACTED]
- De Nederlandse Zuivel Organisatie (NZO);
- [REDACTED]
- [REDACTED]
- [REDACTED]

Agenda

Datum: 29 januari 2014

Locatie: B zuid 4 (10p.)

1. Opening

2. Voorstelronde

Meeste kennen elkaar van eerdere projecten, behalve [REDACTED]. Daarom korte voorstelronde

3. Wat staat ons te doen?

Met de beleidsbrief van 12 december 2013 (Kamerstukken II 2013/14, 33 037, nr. 80) heeft onze staatssecretaris, mede namens de staatssecretaris van I&M, het mestbeleid voor de periode vanaf 2015 geschetst: de dierenrechten voor varkens en pluimvee blijven van kracht tot in ieder geval 1-1-2018, aan groei van melkveehouderijbedrijven worden aanvullende voorwaarden verbonden. De aanvullende voorwaarden voor melkveehouderijen vergen een wijziging van de Meststoffenwet die van kracht wordt per 1-1-2015 (eventueel 1-4-2015). De beschikbare tijd voor het wetgevingstraject is uiterst krap. De eerste fase van het project (+/- de komende 4 weken) zijn bedoeld om middels wekelijkse brainstormsessies op hoofdlijnen in beeld te brengen hoe een stelsel van verantwoorde groei van de melkveehouderij vormgegeven kan worden, welke kansen er zijn en tegen welke knelpunten we aanlopen. Dit moet uitmonden in een nota/notitie met beslispunten, voor te leggen en te bespreken met de staatssecretaris.

4. Plan van Aanpak versie 1

Eerste versie van een Plan van Aanpak. Dit PvA moet nog ter goedkeuring voorgelegd worden aan DG [REDACTED].

5. Analyse beleidsbrief

Wat staat er eigenlijk in de beleidsbrief aangekondigd. En welke vragen roepen dit op? Doel van deze eerste brainstormsessie is, om op basis van deze analyse, een set aan vragen op te stellen die in de komende 3 a 4 weken van antwoord voorzien moeten worden. Aan de vragen dienen 'namen en rugnummers' gekoppeld te worden. Wie gaat of gaan er met deze vragen aan de slag?

6. Rondvraag

7. Planning volgende vergadering

8. Sluiting

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

Analyse beleidsbrief (Kamerstukken II 2013/14, 33 037, nr. 80)

1. Relevante passages brief

“Wij zullen, binnen het publieke instrumentarium, borgen dat ook op bedrijfsniveau [de melkveehouderij; MvR] de productie blijft plaatsvinden binnen de milieurandvoorwaarden. De hoge mate van grondgebondenheid van de sector en de wens van de zuivelketen om het grondgebonden karakter verder te versterken, bieden daarvoor een goed uitgangspunt. Wij willen daarom groei van individuele melkveehouderijen toestaan op voorwaarde dat voldoende grond onder het bedrijf ligt om de extra fosfaatproductie die het gevolg is van uitbreiding in zijn geheel te kunnen plaatsen dan wel dat de extra fosfaatproductie in zijn geheel wordt verwerkt. Hierdoor neemt, ondanks een mogelijke stijging van de fosfaatproductie op bedrijfsniveau, de druk op de mestmarkt en op het stelsel van gebruiksnormen en gebruiksvoorschriften niet toe. Uiteraard dient die groei wel plaats te vinden binnen de kaders van de milieurandvoorwaarden, zowel individueel vastgelegd in omgevingsvergunningen en natuurbeschermingswetvergunningen als met collectieve emissieplafonds. Ondernemers die willen groeien, kunnen kiezen uit twee strategieën: grondgebondenheid door verwerving van extra grond of door extra mestverwerking. Of natuurlijk een combinatie van die twee”.

“Om uitwerking te kunnen geven aan de voorwaarde dat groei van het bedrijf niet mag leiden tot extra druk op de mestmarkt worden voor elk veehouderijbedrijf met melkvee de fosfaatproductie en het fosfaatoverschot in 2013 vastgelegd als referentie. Het fosfaatoverschot in 2013 geeft de meest actuele en niet meer te beïnvloeden informatie over de bijdrage van een individueel melkveebedrijf aan de druk op de mestmarkt. Vervolgens zal, beginnend per 2015, aan het einde van elk jaar de feitelijke fosfaatproductie worden vastgesteld en vergeleken met het bedrijfsspecifieke referentieniveau van 2013. Ondernemers waar de fosfaatproductie is toegenomen ten opzichte van de referentie moeten aantonen dat zij aan de aanvullende voorwaarde (grond of verwerking) voldoen. De referentiewaarde is bedrijfsgebonden en niet verhandelbaar maar er zal een voorziening worden getroffen in geval van bedrijfsoverdracht. De voorwaarden die we willen stellen aan het mogelijk maken van groei in de melkveehouderij vergen nog nadere uitwerking. Vanzelfsprekend zal daarbij ook worden gekeken naar neveneffecten, zoals grondmarkt- of verdringingseffecten. Wij zullen deze extern laten doorrekenen. Wij zullen de voorwaarden in overleg met bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties uitwerken en daarover een wetsvoorstel aan uw Kamer doen toekomen”.

2. Kernpunten brief over invulling stelsel

A. ***“Wij zullen, binnen het publieke instrumentarium, borgen dat ook op bedrijfsniveau de productie blijft plaatsvinden binnen de milieurandvoorwaarden”:***

A1. [Redacted text block]

A2. [Redacted text block]

[Redacted text block]

[Redacted text block]

[Redacted text block]

- B. *"Wij willen daarom groei van individuele melkveehouderijen toestaan op voorwaarde dat voldoende grond onder het bedrijf ligt om de extra fosfaatproductie die het gevolg is van uitbreiding in zijn geheel te kunnen plaatsen".*

[Redacted text block]

[Redacted text block]

[Redacted text block]

- C. *"...dan wel dat de extra fosfaatproductie in zijn geheel wordt verwerkt".*

[Redacted text block]

[REDACTED]

- ***"...worden voor elk veehouderijbedrijf met melkvee de fosfaatproductie en het fosfaatoverschot in 2013 vastgelegd als referentie".***

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

- [REDACTED]
[REDACTED]
- [REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

- E. ***"Vervolgens zal, beginnend per 2015, aan het einde van elk jaar de feitelijke fosfaatproductie worden vastgesteld en vergeleken met het bedrijfsspecifieke referentieniveau van 2013. Ondernemers waar de fosfaatproductie is toegenomen ten opzichte van de referentie moeten aantonen dat zij aan de aanvullende voorwaarde (grond of verwerking) voldoen".***

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

- F. ***"De referentiewaarde is bedrijfsgebonden en niet verhandelbaar maar er zal een voorziening worden getroffen in geval van bedrijfsoverdracht".***

F1. [REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

F2. [REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

F3. [REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

3. Overige kernpunten uit de brief

- G. ***"De voorwaarden die we willen stellen aan het mogelijk maken van groei in de melkveehouderij vergen nog nadere uitwerking. Vanzelfsprekend zal daarbij ook worden gekeken naar neveneffecten, zoals grondmarkt- of verdringingseffecten. Wij zullen deze extern laten doorrekenen. Wij zullen de voorwaarden in overleg met bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties uitwerken en daarover een wetsvoorstel aan uw Kamer doen toekomen".***

G1. [REDACTED]
[REDACTED]

G2. [REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

G3. [REDACTED]
[REDACTED]

G4. [REDACTED]
[REDACTED]

Van: [REDACTED]
Aan: [REDACTED]
Onderwerp: FW: Agenda + stukken t.b.v. Technisch Overleg Fosfaatrechten van 8 oktober 2015
Datum: vrijdag 8 maart 2019 11:51:34
Bijlagen: [REDACTED]

Van: [REDACTED]
Verzonden: dinsdag 6 oktober 2015 21:19

Aan: [REDACTED]
 [REDACTED]
 [REDACTED]
 [REDACTED]

Onderwerp: RE: Agenda + stukken t.b.v. Technisch Overleg Fosfaatrechten van 8 oktober 2015

Beste mensen,
 Ik zou dit stuk / voorstel ook graag bespreken, aanstaande donderdag.
 Vriendelijke groet,

[REDACTED]

Hoofd Voedsel
 Natuur & Milieu

Van: [REDACTED]@minez.nl]

Verzonden: dinsdag 6 oktober 2015 17:37

Aan: [REDACTED]
 [REDACTED]
 [REDACTED]

Onderwerp: Agenda + stukken t.b.v. Technisch Overleg Fosfaatrechten van 8 oktober 2015

Dames en heren,
 Hierbij de agenda + stukken t.b.v. van het overleg van komende donderdag. Ik wil u verzoeken eventuele nagekomen stukken zelf aan een ieder te mailen aangezien ik morgen niet op kantoor aanwezig zal zijn om de stukken door te sturen.

M.v.g.

[REDACTED]

senior beleidsmedewerker programma mest

 Ministerie van Economische Zaken
 Directoraat-Generaal Agro & Natuur
 Directie Plantaardige Agroketens en
 Voedselkwaliteit

 [REDACTED]@minez.nl

070 – [REDACTED]

06 – [REDACTED]

aanwezig: ma, di, do en vr
 afwezig: wo

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is gezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen.

De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch

verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message.

The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.